VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIESI

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1950. G. 21. MAIJĀ Nr. 21 (279)

Mātes visā pasaulē, cīnieties par mieru! V. Ivanova plakāts

NOPIETNĀKU VĒRĪBU DRAMATURĢIJAS MAZAJĀM FORMĀM!

Līdztekus visiem citiem literaturas jautājumiem vēl arvien nopietnu vērību un palīdzību prasa mūsu dramaturģijas mazās formas, kam sevišķi liela nozīme tieši plašu masu dramatiskajā pašdarbībā.

Mākslinieciskās pašdarbības repertuārā ļoti svarīga loma ir viencēlienam. Daudzcēlienu lugu izrādīt pa spēkam ne vienmēr un arī ne katram kolektīvam. Nelielais darbojošos personu skaits, vienkāršais skatuves iekārtojums, vieglāk un samērā īsā laikā veicamais iestudēšanas darbs ir priekšrocības, kas nostāda viencēlienu katra dramatiskā pulciņa darba pamatā.

Kāds stāvoklis ir mūsu viencēlienu oriģinālrepertuārā? Te pārskatam nodēr pašdarbības kolektīvu darba organizētājas un metodiskās vadītājas iestādes — Republikaniskā tautas mākslas nama — pagājušā gada darba un šai gadā rīkotā padomju viencēlienu konkursa rezultati. 1949. gadā iznākuši pieci oriģinaldarbi. Vai šāds skaits apmierina pulciņu augošās prasības? Noteikti ne. Ne visus šos darbus, viņu kvalitātes dēļ, katrs pulciņš vēlas uzvest. Mūsu viencēlienu deva vēl ir tematiski vienpusīga, kolchozi un rūpnīcas pamatoti prasa arvien jaunas un jaunas mazās lugas. Aktualitātes ziņā viencēlieni neatsaucas daudzām svarīgām mūsu dzīves parādībām.

Mūsu oriģinālviencēlienu repertuars neapmierina ne tikai ar niecīgo skaitu, neapmierina arī to mākslinieciskais un idejiskais līmenis. Teikto ilustrē šā gada konkursa rezultati: no konkursā iesūtītajiem vairāk nekā 230 darbiem nopietnu kritiku izturēja tikai 10. Arī godalgotie vai ieteiktie 10 darbi neatbilst īsti stingrām prasībām, tie ir tikai labākie no iesūtītajiem.

Pēdējā laikā viencēlienu autoru vidū neredz mūsu labāko dramatiķu vārdus, viņi ignorē viencēliena novadu. Jau aizritējuši gadi, kopš gandrīz vai visi kolektīvi nospēlējuši A. Brodeles viencēlienus «Pienākums», «Dēla pārnākšana» un «Sāncenses», E. Zālītes «Šokolādes princesi», J. Vanaga «Agrā rītā». Kolektīvi gaida jaunus labus viencēlienus.

Nepietiekamais viencēlienu daudzums nedrīkst būt par attaisnojumu tam, ka bieži vien Tautas mākslas nams un attiecīgās repertuāra kontroles iestādes izdod un pieļauj izrādēm sliktus darbus, lai tik aizpildītu robus.

Arī pulciņu un tautas namu vadītāji, nemākulības un liberalās nostājas dēļ, bieži dod priekšroku darbiem, kas it kā sižetiski interesantāki, bet saturā tukši, naivi, ar sadomātām situacijām un fražainām replikām sniedz izkropļotu padomju dzīves ainu. Viss tas grauj dramatisko pašdarbību, rada paviršību tēlotāju kolektīvos, izsauc nepatiku un izbrīnu skatītāju tūkstošos.

Daudzi mazo dramatisko formu autori aplam domā, ka, sašaurinoties dramatiskā darba apmēriem, sašaurinās arī šā darba audzinošā nozīme un atbildība mūsu dzīves attīstības priekšā. Katram viencēliena rakstītājam jāiegaumē Konstantina Simonova vārdi: «Mūsu literatura jāvērtē tā, kā šī literatura ceļ komunismu un palīdz audzināt cilvēku, kurš ceļ komunismu.»

Autori nereti savos viencēlienos aizskar svarīgu temu, bet to neatrisina. Bet dramatiskā darbā neviens jautājums nedrīkst palikt bez tieši vai netieši dotas atbildes, jo katrs lugā aizskarts jautājums iegūst vispārinājuma nozīmi, kļūst par iztirzājamu problemu.

Viencēlienu autori tematiski noslēgušies šaurā lokā. Par kolchoziem raksta daudzi, bet skar jautājumus, kas pieder jau kolchozu pagātnei, neiedziļinoties mūsu kolchozu šodienas celtniecībā.

Pavisam maz vai pat nemaz viencēlienos nav skarta zvejnieku dzīve, MTS nozīme, sporta dzīve, darba ļaužu kulturālā dzīve, komunistiskās audzināšanas problemas.

Daudzi autori vēl netiek galā ar kompozicijas jautājumiem — rada darbībā nepamatotus «psiholoģiskus lūzumus» un «pāraugšanas», kas nepārliecina. Viencēlienos vēl maz izteiksmīgu un ar dzīves īstenību saistītu raksturu un individualizētu tēlu.

Visas šīs kļūdas ir novēršamas, trūkumi pārvarami. Noteikti un savlaicīgi jāpanāk uzlabojums mūsu dramaturģijas mazo formu attīstībā. Tas jāievēro Rakstnieku savienībai, pārskatot rakstnieku jaunrades plānus. Nepieciešams, lai tajos būtu paredzēti arī viencēlieni un lai mūsu dramaturģijas meistari sniegtu krietnus paraugus jaunajiem, topošajiem kadriem. Tautas mākslas namā pavairotie un pašdarbības kolektīviem domātie viencēlienu eksemplāri līdz šim kaut kā izslīdējuši no literaturas kritikas redzes loka. Te palīgā jānāk presei un jāparedz savās slejās vieta nopietniem viencēlienu *iztirzājumiem, teoretiski pamatotai, principialai analizei, partejiskai kritikai*. Tas noteikti ceļs viencēlienu autoru profesionalo līmeni.

Notikušais konkurss neatbrīvo Tautas mākslas namu no vēl citu ierosinātāju pasākumu organizēšanas, piesaistot viencēlienu rakstīšanai piedzīvojušos un augošos kadrus.

Rakstnieku saimei jāapzinās, kāda atbildība tai daudzu tūkstošu mākslinieciskās pašdarbības dalībnieku un simtiem tūkstošu viņu skatītāju priekšā. Neradot pietiekami labu repertuaru, rakstnieki nopietni kavē visu pašdarbības attīstību, pazemina tās līmeni.

Strauji uzplaukst mūsu dzīve. Mūsu republikas darba ļaudis sagaida Padomju Latvijas nodibināšanās 10. gadadienu ar jaunām darba uzvarām. Pašdarbības kolektīvi gatavojas šo dienu atzīmēt ar mākslinieciski un idejiski spilgtiem sarīkojumiem. Rakstnieki un mūsu mākslinieciskās pašdarbības organizētājas iestādes nedrīkst palikt iepakaļ. Jāsteidzas talkā masām un par mūsu plaukstošās dzīves virzītāju faktoru jāpadara arī dramaturģijas mazās formas.

Pacelt augstākā pakāpē padomju muzikas pētniecību!

17. maijā darbu uzsāka PSRS Padomju komponistu savienības valdes ceturtais plenums. Atšķirībā no otrā un trešā plenuma, kur dienas kārtības galvenais jautājums bija jaunu muzikas sacerējumu apspriešana, šoreiz PKS valdes locekļiem un visai muzikalajai sabiedrībai galvenā uzmanība jāpievērš padomju muzikas kritikas un muzikas pētniecības stāvoklim.

Vairāk nekā divi gadi pagājuši kopš tās padomju muzikalajai kulturai vēsturiskās dienas, kad boļševiku partijas Centrala Komiteja pieņēma lēmumu «Par V. Muradeļi operu «Lielā draudzība». Kopš tā laika padomju muzikā notikušas lielas pārmaiņas. Partijas aicinājuma iedvesmoti, mūsu komponisti īsā laikā spējuši radoši pārkārtoties. Jaunas melodiskas oratorijas, kantates, simfonijas, kvarteti, muzikalas komedijas, dziesmas, kori, instrumentali kamermuzikas darbi skan no mūsu zemes teatru skatuvēm, koncertzālēs, tiek pārraidīti radiofonā.

Pietiek atcerēties iepriekšējo, trešo Komponistu savienības valdes plenumu, kurš kļuva par padomju muzikas svētkiem, lai skaidri stādītos priekšā realistiskas, tautai saprotamas un vajadzīgas padomju muzikas radīšanas apjomu. Bet šis pats trešais plenums atklāja arī būtiskus trūkumus komponistu organizaciju darbā. Un pirmais no šiem trūkumiem, kurš kļuvis par nopietnu bremzētāju padomju muzikas attīstībai, — ir mūsu muzikas pētniecības vājais attīstības komponistu savienībās.

Formalistu un buržuazisko kosmopolītu sagrāve ir pilnīgi izmainījusi stāvokli muzikas pētniecības frontē. VK(b)P CK vēsturiskie lēmumi ideoloģijas jautājumos, laikrakstu «Pravda» un «Kultura i žizņ» redakcijas raksti «Par kādu antipatriotisku teatra kritiķu grupu» ir palīdzējuši atmosferu Padomju komponistu savienībā darīt ievērojami veselīgāku, radījuši visus priekšnoteikumus ar personiskām interesēm nesaistītas kritikas un paškritikas izvēršanai.

Tā rezultati jau redzami. 1950. gada pirmajos mēnešos Komponistu savienībā notikušas vairākas radošas apspriedes, kurās tika analizēti nozīmīgi 1948. un 1949. gadā komponēti darbi. Pie sekmīgām diskusijām var pieskaitīt T. Chreņņikova operas «Frols Skobejevs», J. Meitusa operas «Jaunā gvarde» iztirzājumu, jaunām kantatēm un oratorijām veltītās apspriedes un dažas citas. Ar visiem to trūkumiem šīm apspriedēm bijusi pozitīva loma: tās savilņoja muzikalo sabiedrību, kritiku no «kuluariem» iznesa sabiedriskā tribinē.

Nesen notikusī Vissavienības zinātniskā sesija muzikas pētniecības jautājumos parādīja, ka daudzi padomju muzikas zinātnieki aktīvi studē klasisko mantojumu, veic intensīvu un lielā mērā sekmīgu praktisku darbu muzikalās izglītības sistemas pārkārtošanā. Liela nozīme ir PSRS Zinātņu akademijas mākslas vēstures instituta un Ļeningradas teatra un muzikas zinātniski pētnieciskā instituta autoru kolektīvu darbam fundamentalu sacerējumu radīšanā par padomju muzikalo kulturu. Tās īstenībā būs pirmais mēģinājums zinātniski vispārināt padomju muzikas attīstības ceļus.

Bet tomēr visi šie atsevišķie fakti nespēj izmainīt vispārējo ainu. Padomju muzikas zinātne joprojām stipri atpaliek no dzīves prasībām, netiek līdz tās brāzmainajai attīstībai un ļoti bieži paliek sānus sava laika aktualākajiem jautājumiem. Tālāk tas nedrīkst tā turpināties! Tik ilgi, kamēr mūsu kritika nekļūs par tādu komponista draugu un padomdevēju, kurš uzstāda stingras prasības, tik ilgi nepacelsies tās loma padomju muzikalās kulturas celtniecībā.

Lielākā daļa vadošo padomju muzikas pētnieku pagaidām nodarbojas tikai ar pagātnes muziku, bet laikmetīgās muzikas jautājumi viņu darbos traktēti no gadījuma uz gadījumu. Vēl joprojām turpina pastāvēt, nodarīdama milzīgu launumu, kaitīgā, sen nosodītā muzikas pētnieku dalīšana kritiķos, kas darbus veltī savam laikam, un īstajos muzikas pētniekos, kuri studē «mūžīgas» vērtības. Piemēri nav tālu jāmeklē. Valsts muzikalā izdevniecība pēdējā laikā laidusi klajā ne mazums klasiskajam mantojumam veltītu grāmatu, bet būtu veltīgi Valsts muzikalās izdevniecības produkcijā meklēt pilnvērtīgus zinātniskus pētījumus par padomju muziku, kuros tiktu vispārināta mūsu vadošo komponistu daiļrades pieredze, tiktu iztirzāti padomju muzikalās estetikas jautājumi, tiktu atklāta partijas norādījumu loma un nozīme padomju muzikalās kulturas celtniecībā, tiktu dziļi analizēta laikmetīgā tautas daiļrade.

Padomju muzikas pētniecības atpalicībā vainojamas arī mākslas vadošās organizacijas un radošās savienības. Pirmā kārtā tas attiecas uz Komponistu savienību, tās valdi, sekretariatu, muzikas pētniecības un muzikas kritikas komisiju. Jāšaubās, vai kāds iedrošināsies teikt, piemēram, ka muzikas pētniecības komisija būtu kļuvusi par kaujniecisku muzikalās domas centru, kas organizē muzikas pētnieku un komponistu radošos pūliņus.

Apspriedams muzikas kritikas stāvokli, Komponistu savienības ceturtais plenums īpašu uzmanību veltīs kritikas un paškritikas jautājumam šā vārda plašākajā nozīmē, jautājumam par radošu diskusiju un objektīvu, neatkarīgu kritiku komponistu organizacijās. Radošās diskusijas Komponistu savienībā pagaidām vēl nevar uzskatīt par apmierinošām, tās vēl nav kļuvušas par virzošu daiļrades attīstības spēku.

Līdztekus muzikas kritikas jautājumu apspriešanai plenuma darba kārtībā uzņemtas Ukrainas, Baltkrievijas un Sverdlovskas komponistu organizaciju atskaites. Pirmoreiz PSRS PKS valde tik sīki iepazīsies ar periferijas komponistu radošo dzīvi. To nevar neapsveikt. Ukraiņu, baltkrievu un Sverdlovskas komponistu darbības apspriešana palīdzēs plašai sabiedrībai uzzināt, kas vajadzīgs vietējām Komponistu savienības nodaļām, kā tajās nostādīts idejiski politiskais darbs, palīdzēs atklāt, cik aktīvi izvērsta kompoziciju radošā iztirzāšana.

PSRS Padomju komponistu savienības valdes ceturtajam plenumam veicami nopietni uzdevumi. Tam jāliek pamati lielam padomju muzikas pētniecības uzplaukumam nākotnē, bargi jānosoda muzikalās dzīves atrautība no sava laika. Tam jānospraužkonkreti pasākumi, lai padomju muzikalās kulturas attīstības interesēs bez izņēmuma visās komponistu organizacijās radītu boļševistiskas, principialas kritikas un paškritikas atmosferu.

«Sovetskoje Iskustvo» 1950. g. 27. num. ievadraksts

Padomju komponistu savienības valdes IV plenums

17. maijā Komponistu centralajā namā sākās Padomju komponistu savienības valdes IV plenums. Plenumā piedalās komponisti, muzikas pētnieki un muzikas kritiķi.

Plenumu atklājot, PSRS Padomju komponistu savienības ģeneralsekretars T. Chreņņikovs sacīja, ka svarīgākais jautājums, kas plenumā jāapspriež, ir jautājums par padomju muzikas kritiku un muzikas teoriju. Plenumam jāpaceļ padomju muzikas kultura līdz jaunai, augstākai pakāpei.

Sēdē noklausījās pārskatus par Baltkrievijas un Sverdlovskas komponistu savienību darbību.

Baltkrievijas padomju komponistu savienības valdes priekšsēdētājs N. Aļedovs ziņoja, ka nesenā republikas komponistu daiļrades skate liecinājusi par baltkrievu muzikas jauniem panākumiem. Komponists A. Bogatirevs sarakstījis kantati «Belarusj», komponists J. Tikockis — Padomju Baltkrievijas 30. gadadienai veltītu simfoniju. Referents atzīmēja arī vairākus būtiskus trūkumus Baltkrievijas komponistu darbā.

Sverdlovskas padomju komponistu savienības valdes priekšsēdētājs V. Ščelokovs savā ziņojumā atzīmēja, ka aug Padomju Uralu muzikas kultura.

PSRS Padomju komponistu savienības valdes plenums ilgs vairākas dienas.

Plenuma darbības laikā Arodbiedrību nama Kolonu zālē un Maskavas konservatorijā notiks koncerti, kuru programā ietilps Maskavas, Ukrainas, Baltkrievijas un Uralu komponistu jaunie daiļdarbi.

Igauņu literaturas dekada Maskavā

Šonedēļ, 23. maijā, Maskavā, Arodbiedrību nama Kolonu zālē, atklās igauņu literaturas dekadu. Šai sakarā mūsu socialistiskās Dzimtenes galvaspilsētā ierodas divdesmit igauņu rakstnieki: Staļina premijas laureati Augusts Jakobsons un H. Leberechts, rakstnieki un dzejnieki J. Smūls, M. Rauds, D. Vārandi, R. Parve, F. Kots, A. Hints, E. Meniks, O. Tomings, E. Hirs un citi.

Kopā ar rakstniekiem Maskavā ierodas vairāk nekā 100 Igaunijas PSR mākslas darbinieku, kuri piedalīsies dekadas koncertos: Radiokomitejas koris 60 dziedātāju sastāvā (diriģents J. Variste), Valsts filharmonijas tautas deju ansamblis 25 dejotāju sastāvā un tautas instrumentu orķestris.

Dekadas dalībnieku vidū virkne izcilu Igaunijas mākslas meistaru: Staļina premijas laureats, nopelniem bagātais mākslas darbinieks profesors A. Lemba, Staļina premijas laureati, nopelniem bagātie skatuves mākslinieki — profesori T. Kūziks un M. Tarass, nopelniem bagātie skatuves mākslinieki Elza Māzika, Marta Rungi, Valsts teatra «Estonia» solisti Ženija Simone, G. Talešs, starptautiskā jaunatnes festivala Budapeštā dalībnieks V. Gurjevs, tautas teicēja Laine Medikjape u. c.

Igauņu rakstnieki un mākslinieki aicināti uzstāties Gorbunova vārdā nosauktās rūpnīcas Kulturas pilī, rūpnīcā «Serp i molot», V. I. Ļenina vārdā nosauktajā Kara politiskajā akademijā, PSRS Naftas rūpniecības ministrijā, Maskavas apgabala pedagoģiskajā institūtā, J. V. Staļina vārdā nosauktās auto rūpnīcas Kulturas pilī. Dekadas noslēguma koncerts notiks Maskavas konservatorijas Lielajā zālē.

Igaunijas PSR, Maskavas un Ļeningradas izdevniecības dekadai laidušas klajā daudzu igauņu rakstnieku un dzejnieku grāmatas krievu valodas tulkojumos.

Dekadas dienās PSRS rakstnieku savienībā risināsies igauņu prozas, dzejas un dramaturģijas iztirzāšana, kurā piedalīsies labākie Maskavas rakstnieki un kritiķi.

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBAS PARTIJAS PIRMORGANIZACIJĀ

Šais dienās notika Latvijas Padomju rakstnieku savienības partijas pirmorganizacijas biedru sapulce, kas apsprieda LK(b)P CK lēmumu par Latvijas Padomju rakstnieku savienības darbu.

Par šo jautājumu referēja Rakstnieku savienības partijas pirmorganizacijas sekretars Žanis Grīva, dodams pārskatu par Rakstnieku savienības darbu laika posmā pēc latviešu literaturas dekadas Maskavā.

Savas runas sākumā referents atzīmē boļševiku partijas nemitīgās rūpes par padomju literaturas līmeņa celšanu, par Rakstnieku savienības darba uzlabošanu, lai darba laudis varētu saņemt no rakstniekiem idejiski un mākslinieciski augstvērtīgus darbus, kas sekmētu viņu ciņu par komunismu.

LK(b)P CK lēmumā par Latvijas Padomju rakstnieku darbu norādīts, ka laika posmā pēc latviešu literaturas dekadas parādījusies virkne jaunu darbu, bet neviena šai laikā iznākusī prozas vai dzejas grāmata pēc savas sabiedriski politiskās, ne idejiski mākslinieciskās nozīmības nav stādāma blakus latviešu padomju literaturas darbiem, kas tika reprezentēti latviešu literaturas dekadē.

Kā liels trūkums rakstnieku daiļradē jāuzskata tas, ka viņi nav atspoguļojuši republikas industrializacijas procesu un labākos mūsu fabriku un rūpnīcu laudis. Tāpat, neraugoties uz to, ka mūsu lauki ir nostājušies uz kolektivizacijas ceļa, rakstnieki nav apguvuši jautājumu par kolchozu organizatorisko un saimniecisko nostiprināšanos, pagājuši garām šķiru ciņai laukos. Nevar samierināties ar stāvokli, kad mūsu rakstnieki nepietiekami parāda visas padomju tautas milzīgos panākumus socialistiskajā celtniecībā. Tikpat nepietiekami tiek atspoguļots padomju valsts un sabiedriskās iekārtas pārākums par kapitalistisko. Literaturas darbi vāji cīnās pret buržuazisko nacionalismu un nacionalo ierobežotību.

Neapmierinošā stāvoklī atrodas arī latviešu dramaturģija. Tā neapmierina teatru un mākslinieciskās pašdarbības kolektivu prasības. Jaunatnes un bērnu literatura, neraugoties uz dažiem panākumiem rīkotajā konkursā, gaidīt gaida idejiskā līmeņa pacēlumu. Loti zems teoretiskais līmenis ir literaturas kritikai, kas vāji cīnās par partejiskumu literaturā. Latviešu padomju literaturas attīstību bremzē tas, ka no Rakstnieku savienības nav izskaustas grupējumu un «draudzības» attiecības.

Referents norāda, ka pēdējā pusotra gada laikā prozā parādījusies virkne jaunu, lielāka vai mazāka apmēra darbu: J. Granta «Vēja pusē», V. Bērces «Pirmie vienpadsmit», Žaņa Grīvas «Viņpus Pirenejiem», E. Vilka «Cilvēki ar vienu patiesību», A. Jansona «Kēņu ciems», Ed. Salenieka «Dzegužmala», V. Klīvera «Traktoru stacijas mazā saimniece», A. Imermaņa «Lidojums». No lielākiem prozas darbiem, kas parādījušies periodikā, jāpiemin A. Brodeles «Martas dienas grāmata», A. Griguļa «Trešā brigade», M. Bendrupes «Nakts Grīnupu namā» u. c.

Būtu nepareizi apgalvot, ka šie darbi latviešu padomju literaturai neko nav devuši. Dažos no šiem darbiem ir nopietnas pozitivas vērtības, tie ir darījuši bagātākus mūsu jaunās padomju prozas apcirkņus.

Taču neviens no uzrādītajiem darbiem nav aizsniedzis to mūsu literaturas līmeni, kāds tas bija dekadas laikā. Pat labākajiem no tiem ir vai nu ideoloģiski vai mākslinieciski trūkumi un kļūdas.

Vēl zemākā līmenī atrodas mūsu dzeja. Liela daļa no mūsu periodikā iespiestiem dzejoļiem neizsmel iecerēto tēmu, bieži ir fražaini, programatiski un nekonkreti, slimo ar pelēcību un mazasinību. Protams, runājot par latviešu padomju dzeju, mēs nedrīkstam noliegt dažu dzejnieku attīstību, kas iezīmējas, piemēram, A. Baloža un M. Ķempes daiļradē. Bet visumā mūsu dzejas līmenis pēdējā laikā nav cēlies, neaizsniedz to brieduma pakāpi, kāds ir, piemēram, J. Sudrabkalna «Brāļu saimē.» Pēc vairākiem neveiksmīgiem darbiem ar savu svaigo tematiku iepriecina P. Vīlipa dzeju grāmata «Tuksneša dārzos». Tā ir solis uz priekšu dzejnieka attīstībā. Bet arī šinī grāmatā atrodam nevajadzīgi stieptas vārsmas un pat dažas formalisma pieskaņas. Bērnu dzejā pozitīvi jānovērtē V. Luksa grāmata «Augsim» un P. Sila «Rīts», kaut arī tām ir vairāki trūkumi.

Vissliktākā stāvoklī līdz šim atrodas mūsu dramaturģija. A. Brodeles «Zelta druva», E. Zālītes «Vārds sievietēm», M. Salnājas neveiksmīgi uzrakstītā luga un daži viencēlieni ir viss, kas pēdējā laikā dramaturģijā dots. Tas nekādā zinā nevar apmierināt mūsu teatru un dramatisko kolektivu arvien pieaugošās prasības pēc jauna padomju repertuara.

Padomju Latvijas lauki pārkārtojušies uz socialisma pamatiem. Tur izaudzis jauns cilvēks, kādu nekad līdz šim mūsu lauki nav redzējuši. Vai šis jaunais cilvēks iemiesots mūsu rakstnieku darbos? Pilnīgi nepietiekami. Dramaturģijā šī cilvēka moralo seju rāda A. Brodele «Zelta druvā» un pa daļai arī E. Zālīte lugā «Vārds sievietēm». Bet dzejā un prozā šī svarīgā tema gandrīz nav nemaz skarta. Piemēram, J. Grota dzejās par Padomju Latvijas laukiem ir daudz fražainības, liekvārdības, vietām mākslinieciskas nevarības.

Kā nopietnākais mēģinājums atspoguļot dzejā socialistiskos laukus arvien paliek Jūlija Vanaga dzeju cikls «Kopsaimnieks».

Pavisam nav normala parādība, ka latviešu padomju literaturā nav ierādīta pienāciga vieta vienkāršajam darba cilvēkam — strādniekam, stachanovietim, novatoram, kas ar savu pašaizliedzīgo darbu virza uz priekšu mūsu industriju, drosmīgi lauž vecās normas. Mums visiem taču ir skaidrs, ka Padomju Latvija izaugusi par industriali agraru republiku, ka tās seja ir pilnīgi pārveidojusies. Pēckara gados sākušas strādāt neskaitāmas jaunas rūpnīcas, kas apgādātas ar vismodernāko techniku. Ievērojami augusi strādnieku šķira. Republikas dzīvē tā ieņem vadošo vietu. Bet, lūk, par visu to vēl nav radies neviens darbs.

Vienreiz un uz visiem laikiem mums jāizbeidz muļķīgā dižošanās par kritiku, kā to reizēm darījuši I. Muižnieks un K. Krauliņš, vērtējot mūsu kritikas stāvokli tā, it kā tas būtu pat labāks nekā citās republikās. Padomju literaturas kritikim tāda dižošanās ir nepiedienīga, jo aiz tās var saskatīt nacionalu aprobežotību.

Ne par ko citu kā par kritiskās domas nevarību liecina J. Vanaga uzstāšanās par «Karogā» ievietoto dzeju. Šī uzstāšanās bija formalistiska no viena gala līdz otram. Kritikas līmeņa celšanu neveicina kritikas komisijas darbs, ko vada K. Krauliņš.

Tāds stāvoklis mūsu literaturas druvā varēja rasties tāpēc, ka Latvijas Padomju rakstnieku savienībā līdz šim bija vāji nostādīts organizatoriskais un audzināšanas darbs. Rakstnieku savienības valdei nebija nopietni pārdomāta un sīki izstrādāta plāna. Rakstnieku savienības valde un partijas pirmorganizacija nepievērsa vajadzīgo vērību rakstnieku politiskā līmeņa celšanas darbam, nepalīdzēja biedriem, kas patstāvīgi apgūst marksisma-ļeņinisma teoriju. Vāji attīstītā kritika un paškritika radīja kaitīgu pašapmierinātību, bezatbildību un bezprincipialitati, boļševikiem svešu pieeju tiem trūkumiem, kas ir Rakstnieku savienībā.

Līdz pat pēdējam laikam gluži neapmierinošs bija sekciju darbs. Svarīgākās literaturas problemas, rakstnieku radošā darba jautājumi nebija nostādīti sekciju darbības degpunktā. Bet tulkotāju sekcijā, kuru vadīja Valdis Grēviņš, bija ieviesusies neveselīga atmosfera, tur tika kultivētas buržuazisko zinātnieku teorijas attiecībā uz valodas jautājumiem, tur valdīja gimenes attiecības, un tulkotāji bija sašķelti divās grupās.

Ģimenes attiecības bija ieviesušās arī krievu rakstnieku un citās sekcijās. Jauno autoru sekcija pietiekami nerūpējās par jaunu literaturas kadru audzināšanu.

Rakstnieku savienības valde un partijas pirmorganizacija, tāpat arī laikraksts «Literatura un Māksla» un žurnals «Karogs» vāji cīnījās pret buržuaziskā nacionalisma, formalisma un kosmopolitisma paliekām.

Referents pasvītroja nepieciešamību nostiprināt sekciju vadību ar labākajiem mūsu rakstnieku kadriem. Lai nodrošinātu sekmīgu jauno literaturas kadru audzināšanu, jāpiesaista viņiem pieredzes bagāti rakstnieki. Jāpanāk, lai jauno autoru sekcija kļūtu par īsti boļševistisku skolu.

Pēc referata izvērtās dzīvas debates.

Savā runā A. Balodis apstājās pie dzejas sekcijas un žurnala «Karogs» darba.

Pilnīgi pareizs ir aizrādījums, viņš teica, ka sekciju darbā nebija īsti boļševistiskas kārtības. Dzejas sekcija ir aprobežojusies vienīgi ar to, ka izskatījusi iesniegtos darbus. Tikai vienreiz, pirms gada, dzejas sekcija aplūkoja jautājumu par stāvokli latviešu padomju dzejā. Šīs pārrunas ierosināja daudz labu domu un problemu, izraisīja diskusijas. Tātad šo ceļu vajadzēja iet arī turpmāk, bet tas nenotika, sekcijas vadība pilnam neapzinājās savus uzdevumus.

Dibināti ir pārmetumi žurnalam «Karogs». Galvenais redakcijas trūkums bija tas, ka tā nepietiekoši organizēja darbus, nepietiekami strādāja ar iesniegtiem manuskriptiem. Ne mazs darbs ir veikts ar jaunajiem autoriem, tomēr tas vēl neapmierina.

Lai uzlabotu žurnala kritikas nodaļu, ir jānāk palīgā visiem rakstniekiem. Bieži vien kritikas nodaļa cieš tāpēc, ka nevar atrast recenzentus attiecīgām grāmatām.

Piekrītot referenta domām, A. Grigulis kā pašu galveno rakstnieku uzdevumu izvirza — atspoguļot mākslas darbos padomju dzīves īstenības daudzpusību. Protams, kolchozu tema ir viena no vissvarīgākajām, bet vienpusīga aizraušanās tikai ar šo temu nav pielaižama, jo tad rakstnieki nespēs aptvert citas svarīgas temas, paies garām citām raksturīgām dzīves parādībām.

Liels trūkums dažu mūsu rakstnieku darbos ir tas, ka viņi bieži vien, attēlodami mūsu šodienu, neprot saskatīt tanī rītdienas dīglus, nevar visā dziļumā parādīt mūsu dzīves attīstību.

Par priekšnoteikumu rakstnieku meistarības pakāpes celšanā runātājs uzskata labāko literaturas paraugu studiju. Dramaturģijas sekcija dara nepareizi, nepārrunājot tās problemas, kas tiek iztirzātas centralajos žurnalos un laikrakstos.

Par trūkumiem jauno autoru sekcijas darbā runāja V. Lukss. Viņš aizrādīja, ka galvenais trūkums jauno autoru audzināšanā ir tas, ka sekcija nepalīdz jauniem literatiem apgūt amata prasmi, kā arī nerūpējas par aktualiem padomju literaturas jautājumiem.

A. Bauga asi vērsās pret iepriekšējo tulkotāju sekcijas vadību. Tā bijusi formala. Tas, ka tulkotos darbus sekcija izskatīja vienīgi pēc to iespiešanas, neaudzināja tulkotāju kadrus. Rezultatā tulkotāju saime pēdējos gados nav nemaz augusi. Šis nenormalais stāvoklis jāizlabo, piesaistot un audzinot jaunus tulkotājus.

Plaši izvērsta kritika un paškritika, teica Fr. Rokpelnis, ir galvenais ierocis, kā novērst trūkumus un kļūdas Rakstnieku savienības darbā. Ka līdz šim tas tā bijis, pierāda I. Muižnieka uzstāšanās pret kritiku ne vien partijas pirmorganizacijas sēdē, bet arī valdes sēdē, kur tika pieņemts aplams lēmums sakarā ar M. Zorina rakstu «Literaturnaja gazeta». Tāda neprincipiala pašaizstāvēšanās ir slimīga parādība, kas jāizskauž ar saknēm.

Nepareiza izturēšanās pret kritiku un paškritiku, pašapmierināšanās traucēja visu sekciju normalu darbu.

Dramaturģijas sekcijā līdz pēdējam laikam nav bijis trauksmes par to, lai radītu operu libretus, kino scenarijus. A. Imermaņa uzrakstītais operas librets ir zemāks par viņa dzejas līmeni. Tātad autors nav jutis vajadzīgo atbildību. Nepareizi darīja J. Vanags, atsakoties no «Leldes» tālākas veidošanas.

Neciešams stāvoklis ir ar viencēlieniem. Dramatiskie kolektivi ir tādā stāvoklī, ka viņiem nav ko uzvest, bet Rakstnieku savienība visu šo laiku par to daudz neuztraucās.

Lai celtos dramaturģijas līmenis, ir nepieciešams, lai sakari starp teatri un rakstniekiem būtu daudz ciešāki.

Dramaturģijas attīstību neveicināja kritika. Dažreiz tā rakstniekiem laupīja vēlēšanos rakstīt. Dramaturģi ir jāorganizē, jāpalīdz viņiem, bet nevis nepamatoti jāmazina viņu darba nozīmība. To darīt ir noziedzīgi.

V. Alatircevs kritizēja krievu rakstnieku sekcijas vadību, kas nerūpējas par rakstnieku, jo sevišķi par jauno rakstnieku, audzināšanu. Sekcija atpaliek no dzīves, neaplūko centralos padomju literaturas jautājumus, bet nodarbojas vienīgi ar to, ka lasa un iztirzā iesniegtās dzejas un stāstus. Sekcijas nopelns ir tas, ka tā izdevusi almanachu. Diemžēl mūsu prese nav vēl to pienācīgi novērtējusi, tā neveicinot jauno literatu augšanu.

Par trūkumiem krievu rakstnieku sekcijas darbā vēl runāja G. Maksimovs, pasvītrojot, ka pie tā lielā mērā bija vainojama Rakstnieku savienības vadība.

Lai uzlabotu Rakstnieku savienības darbu, atzīmē V. Bērce, nepieciešams piesaistīt valdes darbā vadošus republikas rakstniekus, jāpanāk stāvoklis, ka katra svarīgāka jautājuma atrisināšanā piedalās izcilākie mākslinieciskā vārda meistari. Tas nozīmē, ka vadošo rakstnieku pienākums ir sagatavot referatus par svarīgākajiem jautājumiem, aktivi piedalīties sekciju sēdēs utt., lai neatkārtotos tāds stāvoklis, kad par jaunākajiem darbiem bieži referēja maz sagatavoti referenti. Valdes uzdevums — visu to pienācīgi organizēt.

Tālāk Bērce asi kritizē Rakstnieku savienības valdes bijušā sekretara I. Muižnieka darbu, viņa neprincipialitati literaturas darbu novērtējumos.

V. Vasars pārmeta Rakstnieku savienības vadībai un laikrakstu redakcijām, ka tās neveltī vajadzīgo vērību bērnu literaturas jautājumiem.

Debatēs vēl piedalījās I. Muižnieks, K. Krauliņš, E. Feldmane un J. Šūmanis.

Vairums runātāju izteica pārliecību, ka Rakstnieku savienība, pārkārtojot savu darbu saskaņā ar LK(b)P CK norādījumiem, tuvākā laikā gūs jaunus panākumus. Sapulce pieņēma plašu rezoluciju par RS turpmāko darbu.

KULTURAS DZĪVE
PADOMJU LATVIJĀ

Jauno mākslinieku izstāde

Šodien Latviešu un krievu mākslas muzejā atklāj jauno padomju mākslinieku ceļojošo izstādi, ko rīko PSRS Mākslas lietu pārvaldes mākslas izstāžu un panoramu direkcija.

Izstādē būs skatāmi ap 100 darbi. Tajā piedalās: gleznotāji Loktionovs, Nalbandjans, Zardarjans, Orlovs, Plotnovs, Neprincevs u. c., grafiķi Vereiskis, Ponomarevs, Chadadze u. c., tēlnieki Cigals, Poņakova, A. Brežežicka. No latviešu padomju mākslinieki izstādē reprezentēti I. Stradiņas, V. Janševskas, J. Kozlova, H. Veldres, V. Kuzmenko un A. Pankoka darbi. Izstāde Rīgā būs atvērta vienu mēnesi.

Rakstnieki viesos pie skolēniem

Šinīs dienās pie Elkšņu septiņgadīgās skolas skolēniem viesojās dzejniece Anna Brodele un dzejnieks Andrejs Balodis. Dzejnieki pastāstīja par savu darbu un nolasīja vairākus dzejoļus.

Gatavojoties II dziesmu svētkiem

Alūksnes vidusskolas koris jau ilgāku laiku ir labākais koris Alūksnes rajonā. To liecina arī iepriekšējos gados saņemtās godalgas.

Gatavojoties Padomju Latvijas otrajiem dziesmu svētkiem, vidusskolas koristi veltī daudz pūļu, lai varētu godam paturēt pirmajos dziesmu svētkos iegūto ceļojošo karogu. Pārbaude, kas parādīja vidusskolas kora gatavošanos svētkiem, bija 13. maijā notikušais koncerts. Vareni un iespaidīgi skanēja Dārziņa «Lauztās priedes», Jāz. Mediņa «Jaunais laiks», Skultes «Darbam slava». Maiga lirisma apdvesta bija Svešņikova «Belaja čerjomucha». Arī visu pārējo dziesmu izpildījums bija pieņemams. 4 dziesmas dziedāja sieviešu koris.

Lektorijs skolotājiem

Latvijas PSR Politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas biedrība un Izglītības darbinieku kvalifikacijas celšanas instituts noorganizējuši lektoriju pamatskolu un vidusskolu skolotājiem.

Lektorija darba plānā uzņemtas lekcijas par dažādām skolas dzīvē svarīgām tēmām. Lekcijas lasa biedrības īstenie locekļi, augstskolu mācībspēki un atbildīgi Izglītības ministrijas darbinieki.

Darba rezervju mākslinieciskās pašdarbības skate

Vairāk nekā mēnesi noritējusi Latvijas darba rezervju skolu mākslinieciskās pašdarbības kolektivu republikaniskā skate. Šo skolu dramatiskajos pulciņos, deju kopās un koros nodarbojās ap 2000 audzēkņu.

Pirms dažām dienām Akademiskajā Dramas teatrī notika republikaniskās skates noslēguma koncerts. Pelnītus panākumus guva 17. arodskolas koris, 2. arodskolas dejotāji, 7. arodskolas fizkulturieši, kā arī dažu citu skolu mākslinieciskās pašdarbības kolektivu un Latvijas PSR Darba rezervju pārvaldes ansambļa pārstāvji.

Sagatavoti jauni solistu sastāvi

Līdztekus priekšdarbiem A. Liepiņa jaunkomponējamās operas «Oktobra blāzma» inscenējumam, kuru LPSR Valsts Operas un baleta teatra kolektivs iestudēs par godu Padomju Latvijas X gadadienai, teatris aizvadītajā nedēļā beidza sagatavot jaunus solistu sastāvus operu «Masku balle» un «Pārdotā līgava», kā arī baleta «Brīvības sakta» inscenējumiem. Ceturtdien operas «Masku balle» izrādē pirmo reizi skatījām Amelijas lomā LPSR nopelniem bagāto skatuves mākslinieci, Staļina premijas laureati, Veru Krampi, Renato lomā — Miķeli Fišeru, bet paža lomā Valsts konservatorijas vokalās fakultates studenti Dagmaru Kupci, kura ar šo izrādi ievadīja savas operas mākslinieces skatuves gaitas. Piektdien baleta «Brīvības sakta» izrādē pirmo reizi uzstājās: Leldes lomā — Janina Pankrate, Zemgus lomā — Viktors Ozoliņš, spēlmaņa Tota lomā — Aleksandrs Lembergs, Kunga lomā — Grigorijs Lomakins, bet Vagara lomā — Aleksandrs Ulmanis. Vakar operas «Pārdotā līgava» izrādē pirmo reizi Marenku dziedāja Vera Davidone, Kecalu — Arturs Lēpe, Krušinu — Herberts Ozolītis, Ludmilu — Veronika Stabrovska, Gatu — Ida Gruzdiņa, bet Michasu — Vjačeslavs Širokovs. Operas mākslinieces patstāvīgās gaitas ar šo izrādi uzsāka jaunā dziedone Margarita Šmeļkova, kura dziedāja Esmeraldu.

Aģitacijas brigade pie kolchozniekiem

Sava rajona kolchozniekiem apkalpošanai pavasara sējas laikā LK(b)P Cēsu rajona komitejas propagandas un aģitacijas daļa un Cēsu rajona izpildkomitejas kulturas un izglītības iestāžu nodaļa aprīļa beigās noorganizēja kopīgu aģitacijas brigadi. Tās sastāvā ietilpst referents politiski saimnieciskos jautājumos, kulturizglītības nodaļas inspektore, grāmatu izplatītājs un ceļojošais kino.

20 dienu laikā aģitacijas brigade automašinā jau apciemojusi 29 kolchozu laudis 20 ciemos. Lektors nolasījis kolchozniekiem referatus par pavasara sējas kampaņas uzdevumiem, par V. I. Ļeņina dzīvi un revolucionaro darbību, par 1. Maiju un citiem tematiem. Kulturizglītības iestāžu nodaļas inspektore sniegusi vērtīgus norādījumus un praktiski palīdzējusi gan kolchozu kulturas darba organizatoriem, gan ciemu tautas namu un biblioteku vadītājiem, sevišķu vērību piegriežot sarkano stūrīšu iekārtošanai kolchozos. Cēsu grāmatnīcas pārstāve kolchoznieku vidū izplatījusi daudz grāmatu. Ceļojošais kino ik kolchozā demonstrējis jaunākās padomju filmas.

Aģitacijas brauciens pa kolchoziem turpinās.

«Ieleļas» inscenējums periferijas darba ļaudīm

Operas un baleta teatris arvien plašāk izvērš periferijas darba ļaužu mākslinieciskā apkalpošanu, palielinot koncertu un viesizrāžu skaitu kulturas namos, tautas namos un kolchozu klubos. Šim nolūkam mākslinieki ievērojami papildinājuši savu individualo repertuaru un pagājušā nedēļā pabeidza sagatavot uzvešanai uz mazākām skatuvēm operu «Ieleja». Jauno inscenējumu teatra mākslinieki aizvakar parādīja pirmo reizi Cēsīs, bet šodien ar to iepazīstinās Jelgavas darba ļaudis. «Ielejas» viesizrādes diriģē Richards Glāzups.

SIMFONISKAIS KONCERTS

Kārtējā simfoniskajā koncertā dzirdējām mazāk pazīstamu darbu — J. Bramsa otro simfoniju (komponēta 1877. gadā). Bramsa māksla iezīmīga ar formas precizitati un melodisko lokanību. Taču reizēm melodijas raksturo tikai ārējais skaistums, klausītāja dziļākās jūtas tās nesaviļņo. Šādu vērtējumu varam dot arī dzirdētajai II simfonijai. Nenoliedzami tā slēpj sevī skaistus muzikalus epizodus (I daļa), tā rakstīta ar īstu instrumentacijas meistara roku (III, IV daļa), bet blakus laimīgi tvertām lappusēm klausītājs sastopas arī ar formā izstieptām, nogurdinošām vietām, ar akademiski sausiem, techniskiem skaņu grupējumiem (piem., polifonais sākuma posms II daļā), kas emocionali nepārliecina Nevar vainot Radiokomitejas simfonisko orķestri un diriģentu LPSR nopelniem bagāto mākslas darbinieku L. Vīgneru, kuri ar lielu nopietnību bija piegājuši Bramsa interpretacijai. Otrās simfonijas partitura augstu mākslinieciskā un tīri techniskā prasību pārpilna, bet orķestra kolektivs visu to godam veica. Vijīgums un vieglums piano pianissimo posmos, stīgu instrumentu grupu izjustā spēle pirmajā daļā un beidzot koka pūšamo instrumentu briljantās pasažas simfonijas ceturtajā daļā liecina, ka Radiokomitejas simfoniskais orķestris pēdējā laikā ir sasniedzis jaunu meistarības briedumu.

Koncerta otrajā daļā LPSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Hermanis Brauns spēlēja A. Chačaturjana koncertu klavierēm ar orķestri. Šis darbs, ko pirmoreiz 1937. gadā padomju muzikas dekadas koncertos atskaņoja slavenais pianists Levs Oborins, pelna ievērību ar savu vitalo spēku, temperamentu un ritma savdabību. Harmoniskajā valodā gan atrodam arī daudzus formalistiskus paņēmienus, taču austrumnieciskais kolorits, komponista dzimtenes attēlojums un optimistiskais spožums lauj šo koncertu ar interesi un patiku klausīties arī šodien. Starp trijām koncerta daļām izceļas brīvā improvizatoriskā formā iecerētā episkā otrā daļa, kas brīžiem atgādina kaukaziešu tautas dziedoņu ašugu mākslu.

H. Brauna spēlei raksturīgs sulīgs, pilnasinīgs tonis, augsta virtuozā technika, teicama muzikalā gaume, pārliecinoša iejūtas spēja austrumnieciskās muzikas trauslo un temperamenta pārpilno lappušu atklāsmē. Tādēļ A. Chačaturjana koncerts simfoniskā orķestra pieklājīgajā pavadījumā guva visplašāko atsaucību.

Simfonisko koncertu noslēdza Ā. Skultes svita no muzikas skaņu filmai «Rainis». Tagad, kad pazīstam Ā. Skultes baletu «Brīvības sakta», varam salīdzināt abus muzikalos šedevrus un ar prieku konstatēt, ka Ā. Skultes darbus raksturo viena, kopīga iezīme: plaša melodiskā attīstība, tautiskums. Šīs īpatnības pakāpeniski izkristalizējušās tieši pēdējos A. Skultes darbos, tādējādi kļūstot par komponista daiļrades iezīmīgākajiem vaibstiem.

O. Grāvītis

JAUNI CEĻI BALETMĀKSLĀ

Ād. Skultes baleta «Brivibas sakta» muzika

Ādolfa Skultes baleta «Brīvības sakta» uzvedums ir liels mākslas notikums, ievērojams sasniegums jaunā latviešu padomju baleta attīstībā. Tam ir arī liela principiala nozīme, jaunais balets uzstāda un risina jaunas baletmākslas problemas, sniedz jaunu ieguvumu baleta iespēju tālākajā veidojumā.

Baleta tema izvēle pēc Raiņa lugas «Spēlēju, dancoju» motiviem, bez šaubām, laimīga, taj ir spilgts idejisks saturs — tautas spēku varenais kaldinājums cīņā par brīvību, pret visāda veida apspiedējiem — vagariem, feodalajiem lietuvēniem un modernās kapitalistiskās elles mošķiem un izvirtību, tajā daudz arī bagātu chorcografisku iespēju, realistisku tautas dzīves skatu un fantastikas, cildenā un groteskā savienojums. Baleta tema lielums un nozīmīgums, Raiņa dzejas tēli, baleta dziļā idejiskā piesātinātība prasījuši arī no komponista jaunus drošus muzikālās valodas un formas līdzekļus. Komponists nav gājis vieglākās pretestības ceļu, nav pieturējies pie tradicionalā baleta tipa, kas būvēts galvenokārt uz atsevišķu noslēgtu deju secības, bet meklējis jaunu pieeju temas muzikalajam un choreografiskajam atrisinājumam, veidodams baletu nepārtrauktā dramatiskā darbībā, radot jaunu līdzsvaru starp deju un pantomimu. Baleta dramatizēšana līdzi nesusi arī lielāku muzikas simfonisko elementu pastiprināšanos muzikalas dramas virzienā, nepārtrauktajai dramatiskajai darbībai atbilst nepārtraukts simfonisks muzikas plūdums.

Komponists stādījis sev par mērķi muzikā padarīt skaidru visu darbības norisi, motivēt muzikā ne tikai ārējos darbības mezglojumus, bet arī dziļākās psiholoģiskās sakarības, cieši sasaistīt atsevišķās darbības ainas utt. Tāpēc arī, piemēram, otrā cēliena trīs ainas, tāpat trešā cēliena divas ainas cieši sasaistās ar simfoniskām starpspēlēm, kas risina darbību tālāk, emocionali atklāj iekšējās sakarības. Tāpēc arī muzika pasvītro visus dramatiskās darbības elementus, kam uz skatuves jākļūst spriegākiem, realistiskākiem, lai žests, kustība aktivi, darbīgi runātu, kļūtu noteikti un konkreti savā izteiksmē. Bet baleta muzikā spilgts arī viss tīri dejiskais, kur daudz dažādības, raksturīguma, lirisma un emocijas, žanriskuma un ritmiskā sprieguma.

Jāatzīst, ka šo īpato pieeju baleta muzikalajai uzbūvei komponists visumā atrisinājis laimīgi. Skultes muzikai ir spilgti tēlains raksturs, tā labi izsaka žestu, kustību, ir plastiska un skaidra. Muzikā ļoti konkreti un nepārprotami ietverti un izteikti skatuviskie tēli, doti ļoti spilgti raksturojumi, kas kā vadmotivi pavada personas visā viņu darbībā. Šie raksturojumi asi nošķir divas nesavienojamas pasaules — visi tautas tēli, pozitivās personas raksturotas ar latviešu tautas muzikas intonacijām, visi negatīvie tēli — ar skarbām, asām harmonijām un rupju šķautņainu ritmiku un melodiku.

Baletā daudz izmantotas latviešu tautas muzikas melodijas, kā jau teikts, sakarā ar tautas skatiem, tautas personu tēliem. Komponists tautas dziesmu melodijas harmonizē savdabīgi, neparasti, nav vairījies meklēt tām jaunu skanējumu, kas sākumā var izlikties neparasts, bet kam nevar liegt pamatojuma. Tautiskums intonacijās ir arī tur, kur nav tiešu tautas dziesmu citatu, tas izpaužas realistiskajos zemnieku dzīves skatos diatoniskā skaidrā melodikā, kurai daudz dziedamības, balss siltuma, tuvuma tautas melodiju dabai. Visspilgtāks šai ziņā īpaši viss baleta pirmais cēliens. Mazāk tautiskums iezīmējas dažās Tota spēles intonacijās.

Ād. Skultes muzika baletā krāšņa un bagāta. Tajā daudz melodiska valdzinājuma, izteiksmīga harmoniskā valoda, muzika emocionali saviļņo, attīstās plašā elpā, dzīvā pulsējumā. Komponists jūt skatuvi, domā ar īstu skatuves muzikas nervu, spēj droši un vērienīgi veidot lielu muzikas formu. Gluži apbrīnojama Skultes lieliskā orķestra valodas meistarība, viņa orķestra skanējums krāsu pārbagāts, ar daudziem pārsteidzošiem skanējuma atklājumiem, krāšņs, sulīgs, pilnskanīgs, tajā ir spēks un liegme. Ja te varētu ko vēlēties, tad vienīgi vēl vairāk klusināt, dzidrāku posmu, atpūtas brīžu no reibinošā orķestralo krāsu un skanīguma sprieguma. Varbūt te kaut kas vēl panākams arī atskaņojuma tālākā izstrādājumā.

Baletu var klausīties kā īstu simfonisku muziku. Latviskais kāzu skats pirmajā cēlienā, lielas dažādības bagātais otrais cēliens ar tā dramatisko spriegumu, vīrišķo kalves skatu un spokainas fantastikas un realistiskuma savienojumu trešajā ainā, groteskais, vairāk ilustratīvais velnu rijas skats trešajā cēlienā un pacilājošais baleta nobeigums ar kora balsu ievijumu gaišuma pilnajā apoteozē ir darbības ainas, kurām katrai komponists atradis savu īpašu noskaņu, raksturu. Ar savu konkretību un tēlainību Ād. Skultes baleta muzika ir arī nozīmīgs ielikums programatiskās simfoniskās muzikas attīstībā.

Balets veidojies ciešā komponista un Valsts Operas un baleta teatra kolektiva kopdarbā. Uzveduma veidotāju — jaunā choreografa Jevgenija Čangas, diriģenta Arvīda Jansona, gleznotāja LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka, Staļina premijas laureata Artura Lapiņa un visa baleta kolektiva radošais darbs vainagojies lieliem panākumiem. Šo panākumu lielu daļu saņem arī orķestris, kas Arvida Jansona vadībā spējis atklāt baleta grūtās partituras bagāto saturu.

Jēkabs Vītoliņš

Liels sasniegums latviešu padomju choreografiskās mākslas attīstībā

Balets «Brīvības sakta» ir ievērojams ieguvums mūsu mākslas dzīvē. Šis uzvedums iezīmīgs jau pirmkārt ar to, ka tas ir Staļina premijas laureata komponista Ā. Skultes pirmais balets. Otrkārt, tas ir mūsu jaunā baletmeistara J. Čangas pirmais inscenējums un viņa diplomdarbs baletmeistaru fakultates pabeigšanai Maskavas Valsts teatra mākslas institūtā. Treškārt, šajā baletā pirmo reizi izmantoti tautas dzejnieka Raiņa domu motivi.

Līdz nonākšanai uz skatuves jaunais balets ir pārdzīvojis daudzas un dažādas pārveidības tiklab libretā un muzikā, kā arī pašā nosaukumā. Sākumā balets saucās «Lelde», atbilstoši Raiņa lugas «Spēlēju, dancoju» galvenajai varonei. Vēlāk tam dots «Spēlēju, dancoju» nosaukums. Un tikai pašā pēdējā brīdī ir atrasts cits atrisinājums — «Brīvības sakta», kas izsmeļoši izteic visa baleta ideoloģisko saturu.

Libretists b. Aboļimovs baleta saturu sākotnēji bija izveidojis, ciešāk pieturēdamies Raiņa lugai. Vēlāk viņam no tā vajadzēja atiet, jo, lai cik daudzveidīgi un vispusīgi būtu tagadnes baleta tehniskie līdzekļi, Raiņa komplicētajai filozofiskajai domu gaitai tie līdzi tikt nevar. Baleta autori tālab arī ņem tikai dažas atsevišķas Raiņa idejas, dažus motivus un izsmeļoši ietver tos muzikali choreografiskās formās.

Galvenā tema, kas baleta saturā tiek izcelta, ir mūsu tautas gaišo spēku cīņa pret tumsas un apspiedēju spēkiem, cīņa par brīvību. Lai baletā pateiktu šo pamatdomu, librets ir daļēji pārveidots, iesaistot tajā jaunus skatus un jaunus epizodus.

Centrā izvirzīta tauta ar brīvības dziesminieku un idejisko vadītāju Totu priekšgalā. Tota tiešais palīgs ir vecais kalvis, kas pārstāv tautas vitalos spēkus, bez kuru līdzdarbības brīvības ideja nav realizējama. Bet tauta nav viengabalaina, no tās atdalās tautas nodevēju, kangaru tipi — vagars ar palīgiem, kas sadarbojas ar tautas naidniekiem — kungu un velniem.

Jauns motivs, kas dominē baleta darbībā, ir sakta — tautas brīvības, gaismas un laimes emblema, kuru Leldei dāvina kāzās vecais kalvis. Kungs nolaupa saktu, un Leldes līgavainis Zemgus steidzas to atgūt. Vagars un viņa rokaspuiši mežā sagūsta Zemgu un aizved uz pili. Spēlmanis Tots, tautas garīgā spēka iemiesojums, aicina tautu sekot Zemgum un cīņā par brīvību un gaismu atgūt Leldes saktu. Kalvis apbruņo Totu ar zobenu, ko kaldinājusi visa tauta. Kopā ar tautu Tots ir neuzvarams, pārspēj visus ienaidniekus un atgūst brīves saktu. Kamēr dzīvo tauta, dzīvo arī Tots. Baleta nobeigumā ar to ir parādīts viengabalains tautas gaviļu un darba prieks.

Ā. Skultes balets atšķiras no līdzšinējiem baletiem ar pilnīgi jaunu muzikalu pieeju. Tā ir noslēgta simfoniska drama, kas rit nepārtrauktā plūsmā. Te nav vietas tradicionalajam divertismentam.

Melodiskie vadmotivi, vietumis ar folkloras ieskaņām, raksturo katru atsevišķu tēlotāju un strāvo cauri visam uzvedumam.

Baleta dekorativais ietērps darināts pēc LPSR nopelniem bagātā mākslas darbinieka, Staļina premijas laureata Artura Lapiņa metiem.

Monumentalās senlatvju architekturas formās veidota darba zemnieku istaba, rija, kalve un sēta. Pirmo reizi skatuves iekārtā izmantota etnografiski savdabīga ierīce — rūķis. Tas ir īpatnējs kamins, senās Kurzemes istabas apgaismošanas ierīce. Rūķa uguns iededzināšana kāzu paražās saistās ar seniem tautas ticējumiem. Drūmu un smagu noskaņu izraisa piekvēpusī rija. Dekorativi iespaidīga sānstūrī novietotā masīvā rijas krāsns ar sola veida pakāpēm sānos. Dejotāju novietošanai asprātīgi izmantota jumta telpa. Grafiski smalkā zīmējumā, sidrabaini zaļganos toņos izveidota sapņainā meža aina. Mierīgu un nosvērtu vienkāršību pauž pēdējā cēliena sētas dekoracija ar plašu skatu uz tālē izzūdošo upi. No tautas celtniecības veidojumiem te parādīta senā klēts ar vaļējo lievenī un klētspriekšas stabiem.

Arī pats inscenējums J. Čangas vadībā pelna atzinību. Pilns spara un enerģijas, Čanga raujas ārā no vecajām baleta tradicijām un tiecas uz jauniem, daudz plašākiem choreografijas mākslas ceļiem. Nevis technikas virtuozitate un dresura valda viņa metodē, bet ideja un mākslinieciskais tēls, izjusts dramatisks pārdzīvojums.

Baleta iestudējumā Čanga vadās no muzikas, kas vienotā saskaņā saplūst ar kustībām un deju. «Brīvības sakta» nav parastais klasisko kanonu balets. Lai izceltu dejiskos tēlus, lai katrs tēls kā dzīvs izietu caurī visai izrādei, baletmeistars izmanto dažādus choreografijas līdzekļus. Turklāt savā darbā viņš stingri pieturas pie realisma principa.

Galvenā persona baletā ir tauta. Baletmeistars tautai liek figurēt visos cēlienos un visās ainās. Tā nav statistu grupa vai parastais kordebalets, bet revolucionara masa, kas apzinīgi dodas cīņā pret apspiedējiem un nodevējiem.

Kāzu skats pirmajā cēlienā pilns kūsājošas un draiskulīgas darbības. Kustību vietām pat pārāk daudz, piemēram panāksnieku un vedēju cīņā ar dvieli. Žēl, ka reljefāk nav nodalīts tik svarīgs moments kā vagara iejaukšanās šajā cīņā un dvieļa pārgriešana. Kāzu dejas veidotas ciešā saskaņā ar notikumu gaitu, organiski saistās ar baleta saturu un virza darbību uz priekšu. Tās nav parastās tautas dejas ar etnografisko soļu un kustību zīmējumiem, bet gan darbības dejas, kas izriet no situacijām (deja ar kausiem, deja ar skalu, astoņu panāksnieču deja). Kāzu jautrības augstākais kāpinājums ir burleskā dāku deja. Nelūgtie kāzu viesi — dāki, uzved arī nerātnās dejas primitivā palēciena soli. Leldes kāzu ainā dākiem ir progresīva nozīme: ar savām draiskulībām viņi aizdzen neganto vagaru.

Skaists klasiskā adagio fragments ir Zemgus un Leldes divdeja ar saktu, kas kustību valodā lieliski izteic gaismas un brīvības ideju. Šīs idejas dejiskais variants Zemgus domu iztēlē atkārtojas un turpinās meža ainā. Ievedot realistiskā baletā šo vizijas skatu, zināmā mērā tiek pārtraukta stila vienība, kas, protams, nav baletmeistara vaina, bet paliekas no sākotnēji veidotā libreta un muzikas.

Viena no iespaidīgākām pantomimiskajām ainām visā baletā ir kalve mežā. Kvēlojošu liesmu gaismā te kustas darbā rūdītie strādnieku stāvi. Ar veseru ritmiskiem sitieniem viņi kaļ un veido brīvības ierocus. Ainā pie pils vārtiem baletmeistars parāda robežu, kas pastāv starp divām naidīgām pasaulēm un cīņu, kas neizbēgami izraisās starp divām nesamierināmām šķirām. Šīs ainas romantiskā noskaņa ar sikspārņu, kraukļu un spīduguņu dejām, kā arī mazā velniņa dejas epizods, prasa vērīgāku skatuves apgaismojumu.

Uzdzīvi velnu rijā baletmeistars identificē ar kapitalistisko sabiedrību. Orģijas raksturs šajā ainā parādīts ar akrobatiskām un ekscentriskām kustībām. Choreografiskais zīmējums masu skatos tomēr ir pārāk izplūdis, chaotisks, to nomāc daudzo neritmizēto darbību sastrēgums, kas Tota cīņu ar velniem pienācīgi nenodala. Rijai sabrūkot, skaisti izceļas vijīgi gaistošās liesmu dejas.

Beigu skatā svinīgā pacilātībā brīnišķīgi izskan tautas uzvaras un darba apoteoze kora kolektiva papildinājumā.

Baleta uzvedumā izvirzās vairāki galveno lomu tēlotāji. Tautas brīvības dziesminieku Totu dejo LPSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks Arvīds Ozoliņš. Tā ir viena no A. Ozoliņa labākajām lomām, kurā viņš parādās pilnīgi jaunā veidā. Sākumā jautrs, bezbēdīgs spēlmanis, vēlāk pārveidojas un pāraug par cīnītāju varoni, kas iedvesmo masas cīņā par brīvību. Totu norūda tauta, tauta viņu atbalsta, un kopā ar tautu Tots arī uzvar. Kustību vadmotivs A. Ozoliņa dejā ir lēciens, kas atkārtojas dažādās variacijās visā izrādē, pat velnu rijā, kēdes pārcērtot. Anna Priede Leldes lomu dejo izmeklēti maigās un liegās kustībās. Māksliniece spēj dejā ietvert vissmalkākās muzikalās nianses. Te vairs nejūt techniku, tā kļuvusi par līdzekli pārdzīvojuma izteiksmei.

Jānis Grauds Zemgus lomā rāda vienkāršu zemnieka puisi, individualistu, kas sākotnēji neiet kopā ar tautu, bet uzsāk cīņu viens, par ko arī saņem mācību. Divdejās ar A. Priedi J. Grauds ir uzmanīgs un izveicīgs partneris.

Veco kalvi tēlo J. Titovs. Tā ir dramatiska loma, kas prasa no tēlotāja nosvērtu darbību, iedvesmojošu rīcību. Lielu daļu no šīm prasībām J. Titovs izpildījis.

Ar aktierisku meistarību un teicamu grimu izceļas Viktora Ozoliņa veidotais kunga tēls, šis deģenerētais izdzimums, kas jau ar savu parādīšanos ienes kontrastu visā darbībā. Ar raksturīgu žestu viņš noslēpj zem apmetņa mirdzošo saktu un stīvām kājām aizvelkas prom. Iesēdies karietē, viņš efektīgi iebrauc velnu rijā un badīgā alkatībā tīksminās ar zelta maisiem. Eduards Galiņš tautas nodevēja vagara tēlu veido kā viltīgu un divkosīgu līdēju, bailīgu glēvuli.

N. Cukanovs zēna dejā elastīgi plastiskā skrējienā bezbēdīgi traucas ar degošu skalu rokā. Izjustu un sirsnīgu latviešu mātes tēlu sniedz V. Freimane.

Jānis Piķieris mazā velniņa lomā uzrāda teicamas komiķa spējas. Paliek atmiņā viņa groteskās kustības un zīmīgie žesti. Gausās un lempīgās kustībās H. Vimbulis tēlo resno velnu, kas kopā ar savu «madamu» gozējas uz rijas krāsns mūrīša. Ar akrobatisku veiklību raganu dejās sevišķi izvirzās Angelika Grimze un viņas partneri A. Mališevs un G. Lomakins.

Atzinību pelna viss baleta kolektivs, kas šajā darbā pierādījis respektējamu briedumu un palīdzējis baletmeistaram teicami veikt savu uzdevumu.

Baleta «Brīvības sakta» uzvedums ir aktuals, idejiski nozīmīgs mākslas darbs, kas atgādina tautas lielo, cildenas varonības apgaroto cīņu par brīvību un mudina būt allaž modriem izcīnītās brīvības sargātājiem.

Elza Siliņa

Skats no Ā. Skultes baleta «Brīvības sakta» uzveduma Operas un baleta teatrī. Priekšplānā no kreisās: A. Ozoliņš (Tots), J. Titovs (kalvis), A. Priede (Lelde), J. Grauds (Zemgus) V. Freimaņa uzņ.

Citās padomju republikās

PADOMJU LIETUVAS MUZEJOS

Viļņas mākslas muzejs iekārtojis jaunu lietuviešu padomju mākslas ekspoziciju.

Jauniekārtotā ekspozicijā papildināts gleznu, grafiku un skulpturu skaits. Daudzi mākslas darbi izstādīti pirmo reizi: A. Zmuidžinaviča, Z. Petraviča, A. Jaroševiča, J. Trečokaites, Br. Jacevičutes, L. Mergašilska, R. Chvolesa, V. Palaimas, K. Simona un citu gleznas, grafiķu V. Jurkūna, J. Kuzminska, A. Kuča, D. Tarabildienes, kā arī jauno 60 mākslas darbi.

Pirmo reizi muzejā plašāk eksponēti St. Žuka darbi («Okupanti Lietuvā», «Fašistiskais iebrucējs», «Kauņas cietums»).

Tēlniecību papildina P. Vaivadas, N. Petruļa, P. Aleksandraviča, B. Buča, J. Kedaiņa un B. Višņauska skulpturas. Arī Kauņas valsts M. Čurļoņa vārdā nosauktais mākslas muzejs iekārtojis jaunu — 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma, kā arī padomju laikmeta krievu mākslas nodaļu. Šai nodaļā izstādīti pāri par 60 mākslas darbu.

No klasiskās krievu mākslas apmeklētāju uzmanību saista nesen no Maskavas saņemtais Šiškina oriģinalzīmējums «Priežu mežs», Makovska darbs «Ukrainieši», Pavlova grafikas «Maskavas skati», Antokoļska skulptura «Chronists Nestors» un citi darbi. Padomju mākslu pārstāv Gorelova darbs «Tretjakova galerija», Niskija «Zenitlielgabali», Finogenova «Sākas Lielais Tēvijas karš», Bogatkina grafikas, kurās attēlota neuzvaramā Maskava Tēvijas kara laikā, grafiķa Baranova darbu cikls, veltīts varonīgajai Staļingradas aizstāvēšanai. Kolchozu dzīve attēlota Konstantinova grafikās. No akvarelļiem izstādīti Romadanovska, Bogorodska un citu darbi.

Iekārtojot jauno krievu mākslas nodaļu, Kauņas mākslas muzejs pārkārtojis arī lietuviešu mākslinieku darbus. Atsevišķā nodalījumā eksponēti mirušo mākslinieku P. Kalpoka, K. Šklera, V. Grība darbi. Vecākās paaudzes mākslinieku, kā A. Žmuidžinaviča, Z. Petraviča, P. Rimšas un citu, kuru daiļradē dominē realisma principi, darbi izstādīti līdzās jauno lietuviešu padomju mākslinieku darbiem. Petras Cvirkas piemiņas muzeju iekārto Kauņā, mājā, kur rakstnieks 1934. un 1935. gadā uzrakstījis savu pirmo romanu un līdz pusei veicis romana «Zeme barotāja» rakstīšanu. Atsevišķā telpā attēli, rakstnieka vēstules, ceļojumu piezīmes un citi materiali atspoguļo Petras Cvirkas dzīvi un darbību buržuaziskajā Lietuvā, cīņā pret fašistisko režimu. Plašs ir materialu krājums par Cvirkas darbību padomju laikā preses un sabiedriskās dzīves organizēšanā.

Citā muzeja istabā savāc materialus par rakstnieka literaro darbību. Šai nodaļā būs izstādītas visas P. Cvirkas sarakstītās grāmatas un daudz rakstu, kas publicēti periodikā. Šai nodaļai jau savākts pāri par 330 izgriezumu no periodikas un ap 250 rakstu rokrakstā.

Jau pilnīgi iekārtota muzeja trešā telpa — Petras Cvirkas darba istaba, kur izstādīti rakstnieka mājas priekšmeti, viņa bibliotekas grāmatas.

Petras Cvirkas muzeju atklās Lietuvas PSR desmitās gadadienas priekšvakarā.

POPULARI ZINĀTNISKAS LAUKSAIMNIECĪBAS FILMAS

Ķijevā pabeigta Ukrainas PSR Kinematografijas ministrijas organizētā rakstnieku un kino darbinieku apspriede, kas bija veltīta populari zinātnisku lauksaimniecības filmu vērtēšanai un to jaunrades sekmēšanai.

Apspriedes dalībnieki noskatījās jau izlaistās filmas: «Ūdens putnu audzināšana», «Par augstu piena izslaukumu», «Zaļais konveijers», «Koksagizs» un citas, kas kolchozu kino apmeklētājos guvušas vispārēju atzinību.

Šajā gadā Ukrainas kino studijas izlaidīs vēl 12 agrotechniskas filmas, to skaitā: «Mājlopu šķirnes», «Putnkopības ferma», «Lupina», «Rīsa audzēšana Ukrainā», «Zirgkopība», «Lauksaimniecības kaitēkļi».

Atsevišķas filmas paredzēts veltīt kolchoznieku Socialistiskā Darba Varoņu un labāko lauksaimniecības brigažu darba pieredzes popularizēšanai.

LATVIEŠU RAKSTNIEKU DARBUS TULKO UKRAIŅU VALODĀ

Ukrainas Padomju rakstnieku savienības dramatiskā sekcija ieteikusi un pašreiz vairāku Ukrainas PSR teatru repertuarā uzņemta Staļina premijas laureata A. Griguļa luga «Māls un porcelāns». Ukraiņu valodā tulko arī V. Lāča epopeju «Vētra» un A. Sakses romanu «Pret kalnu».

KĀDA CIEMA ĻAUDIS

L. PURS

Jepriecinoši, ka latviešu literatura papildinās aizvien jauniem kadriem. Pēdējā laikā izdotas vairākas jaunu autoru pirmās stāstu un dzeju grāmatas. Jo sevišķi apsveicams ir fakts, ka aug mūsu prozaiķu saime, kurai tagad pievienojies vēl viens rakstnieks — Alberts Jansons ar savu grāmatu «Ķēņu ciems».*

Alberta Jansona literata vārds plašāk kļuva pazīstams Lielā Tēvijas kara pēdējā posmā, kad periodikā parādījās viņa pirmie nelielie stāstiņi. Jau šajos darbos A. Jansons apliecināja īpatnēja stāstnieka iezīmes, izvēloties sižetiem mazāk pazīstamu vidi, aprakstot mazāk dzirdētus notikumus.

Tagad lasītāja priekšā A. Jansona līdz šim apmēros plašākais darbs — «Ķēņu ciems», kas dod pilnīgāku ieskatu jaunā prozaiķa daiļradē.

Arī savā pirmajā lielākajā kompozicijā jaunais rakstnieks izvēlējies savdabīgu vidi — darbība notiek ap 1930. gadu buržuaziskajā Latvijā tā saucamajā bijušajā «brīvciemā». Latvijā šādi «brīvciemi» radās 14. g. s Šīs «valstis valstī» pastāvēja līdz 1929. gadam, saglabājot ļoti ilgi feodālās attiecības. 1929. gadā buržuaziskās Latvijas saeima, izdabājot ciema budžiem, pieņēma likumu par «Kuldīgas apriņķa brīvciemu sadalīšanu viensētās».

A. Jansona romans parāda vienu šāda «brīvciema» pēdējo pastāvēšanas posmu — sadalīšanu viensētās. Samērā labi viņam izdevies attēlot kapitalisma apstākļos notiekošo šķirisko diferencēšanās procesu, kad nelielai saujiņai ļaužu izdodas sagrābt bagātības, pārējos nogrūžot nabadzībā.

Viens no Ķēņu ciema varenākajiem saimniekiem ir Tone. Algota darba spēka izmantošana tam nodrošina prāvus ienākumus, bet starpgabali, kas izmētāti dažādās vietās, traucē apmierināt sava naudas maka aizvien pieaugošās prasības, jo «ko tu tur strādāsi, ja nav pat kur apgriezties, izmētātas tās zemeņu strēmeles pa visām malām, citiem gaisu jauc». Viņu kārdina arī ciema kopējās ganības un meži, no kuriem, sadalot zemi viensētās, viņš cer pakampt treknāko kumosu.

Otrs lielākais parazits ciemā — veikalnieks augļotājs Gaigala. Viņa dzīves uzskatu izsaka paša iemīļotais teiciens parādniekiem: «Tu redzi, ar naudu ir tāpat kā ar baložiem. Zini cilvēkus, kas audzē baložus, un, ja labs saimnieks, pietiek viņam palaist tos vienā skrējienā, kad atgriežas atpakaļ, skaties, trīs četri sveši baloži līdz». Savu saimniecību Gaigala izdevis uz pusgrauda, pats nodarbojas tikai ar tirgošanos, un diendienā viņu moka viens jautājums — kā kļūt par ciema lielāko māju īpašnieku. Tas viņam izdodas, kad Kupenu saimniecība nonāk zem ūtrupeņu āmura. Šāds liktenis tolaik piemeklēja daudzus trūcīgos zemniekus, kas cerēja pašu spēkiem noturēties pie zemes. «Melni burti vēstīja: Ūtrupe... Garāmgājēji apstājās, izlasīja, pakratīja galvas un nopūtās: «Atkal viens»... Tāda bija buržuazisko nacionalistu «demokratija».

Kupenu mājas saimniece Rietumu Eda grib nocirst dažus kokus ciema kopējā mežā, lai iegūtu līdzekļus parādu nomaksai. Bet ciema bagātniekiem šāda rīcība ir kā uguns pakulās. Ciema budži sasauc talkas un mežu pilnīgi iznīcina. «Cirta aizgūtnēm, nedomājot, kam tas vajadzīgs. Apdarinātos kokus vēla ragavās un veda uz saimnieku mājām. Nebija laika domāt par to, kur baļķi noderēs, katram gribējās sagrābt lauvas tiesu. Pēc tam jau redzēs»... Pēc nedēļas meža vairs nav.

Buržuaziskās Latvijas varasvīri diendienā mēģināja darba ļaudīm iepotēt nacionalo šovinismu, naidu pret citām tautām, iegalvojot, ka tā ir «latviešu nacionalo interešu aizstāvēšana». Kāpēc buržuazijai vajadzīgs šis «nacionalisms», to zīmīgā mākslinieciskā ainā redzam A. Jansona grāmatā.

Saimnieki ierodas pilsētā līgt strādniekus. Darba biržā darba meklētāji komplektējas no vietējiem iedzīvotājiem un iebraucējiem poļiem. Ja latviešu un poļu strādnieks atrastu kopēju valodu, tad budžiem algas nosist būtu grūti. Tāpēc budži izvelk «nacionalos» lozungus: «Jūs esat latviešu puikas, vai nē?... parunāsim kā latvietis ar latvieti»... Budžu nolūks radīt nacionalo naidu un neļaut abu zemju strādniekiem sadraudzēties, jo sadulkotā ūdenī vieglāk zvejot — noraut no kalpa mēneša algas savus desmit latus.

Buržuazijas sludinātā «nacionalo interešu aizstāvēšana» īstenībā bija buržuazijas interešu aizstāvēšana. «Tā apelē pie «tautiešu apakšslāņiem» un sāk kliegt par «tēvzemi», padarot savu pašas lietu par visas tautas lietu.» (J. Stalins. «Marksisms un nacionalais jautājums»).

Rudens ir katra zemnieka cerība. Sūrais darbs no saules līdz saulei, daudzās negulētās naktis, maize un skābputra, — tas viss tikai tāpēc, lai rudenī būtu pilnāki apcirkņi, lai ziemā govīm siena nepietrūktu, lai varētu nopirkt sāli un petroleju un reizi par visām reizēm samaksāt parādus. Un tā tas notika katru gadu, jo katrs nākamais rudens solīja būt labāks. Tās bija cerības. Īstenība izskatījās daudz savādāka; ne lauku darba rūķim rudens deva gaidīto, bet uzpircējiem, kas kā maitu ērgļi sagaidīja zemniekus pilsētas pievārtē. Darba zemnieks vilcinātties nevarēja, nodokļi jāmaksā, parādi jākārto, nauda vajadzīga, tātad labība jāpārdod, vienalga par kādu cenu. Un cena rudenī nebija augsta, jo tādu zemnieku, kam vajadzība spieda, bija viss vairums un visi lauzīja rudeņos ratus, steigdamies uz pilsētu. Uzpircēji izmantoja lielos pievedumus. Viņi samaksāja smiekla santīmus, piebēra savas noliktavas un pēc dažiem mēnešiem labību pārdeva par trīs, četrkārt augstākām cenām.

Ķēņu ciema trūcīgie zemnieki gurdi, smagu domu pilni brauc mājup. Vienīgi ciema budži priecājas. Tiem noslēgti līgumi ar valsti par sēklas labības pārdošanu, viņi var arī savus graudus paturēt klētī līdz pavasarim. Tāpēc, iebraucot pilsētā, tie var krodzniekam uzsaukt, līdzīgi Planderam: «Lakstīgalu mēles, pīļu pienu un šampanieti liec galdā, vecais, un nerunā!» un piedzirdīt uzjautrināšanās dēļ veco kalpu Kandili, lai «padīrā āžus».

A. Jansons pareizi saskatījis šķiru veidošanos un šķiru cīņu laukos, tāpat pareizi attēloti ierāvēji — Tone, Gaigala, Planders un šo budžu dēliņi, tādi kā Planderu Juris, kam vienīgā nodarbošanās ir dzeršana, uzmākšanās kaiponēm un banditisms ar zalo frenci mugurā. Šis tips bija tas, no kura okupacijas gados komplektējās rūdītās slepkavu bandas.

A. Jansons parādījis arī pretspēku šiem darba ļaužu izsūcējiem. Šis pretspēks ir visi godīgie ļaudis — kalpi, darba zemnieki un progresīvā inteliģence, kurus cīņā vada boļševiku partija. Šīs cīņas, kura 1940. gadā noslēdzās ar uzvaru, centrā stāv skolotājs Drēziņš. Viņam ir sakari ar pilsētas strādniekiem, ar pagrīdē strādājošo komunistisko partiju. Drēziņš nes masās patiesības vārdu. Viņa ietekmē par revolucionaru kļūst vecā kalpa Kandila mazdēls Imants, viņa ietekmē par šķiras apziņīgiem cilvēkiem izaug — budžu kalpone Sproģu Elza, kalpi Jānis, Mārtiņš un citi.

A. Jansons, izvēlēdamies romana sižetiskajai līnijai viena savdabīga Latvijas ciema dzīvi 30-tajos gados, pratis tomēr parādīt tipisko, kas raksturoja visas Baltlatvijas laukus — no vienas puses pelēko baronu budžu plēsonību, no otras — masu ieslīgšanu nabadzībā un apziņīgākās daļas aktivo cīņu. Uzvara gan nav parādīta, bet, grāmatu izlasot, mēs sajūtam, ka brīvības stunda nav tālu.

Buržuaziskās Latvijas «viensētnieku idiles» marksistiski pareiza attēlošana romanā «Ķēņu ciems» — autora lielākais nopelns.

Atzīmējot grāmatas pozitivo vērtību, nevar nerunāt par tiem trūkumiem, kas mazina romana «Ķēņu ciems» nozīmi.

Literatura iedarbojas uz cilvēku ar tēliem, respektīvi — tēlu sistemu. Tātad — par cik tēlu sistema labāk izveidota, par tik iedarbīgāks kļūst daiļliteraturas sacerējums. Literaturas tēli — tie lasītāju savilņo, ierosina, liek priecāties par varoņa uzvarām, skumt par neveiksmēm, mīlēt labo un ienīst launo. Tāpēc saprotama prasība, lai tēli būtu pilnasinīgi, jo tikai tad tie spēs emocionali rosināt lasītāju. Kas nepieciešams, lai tēli būtu pilnasinīgi? Gorkijs norāda, ka: «Rakstniekam jāskatās uz saviem varoņiem tieši kā uz dzīviem cilvēkiem, bet dzīvi tie izrādīsies, ja viņš katrā no tiem atradīs, atzīmēs un pasvītros kādu raksturīgu, oriģinalu īpatnību žestos, ķermenī, sejā, smaidā, acīs utt.» Rakstniekam ir jāattēlo «dzīvs cilvēks. Tāpēc mākslas darbā nepietiek ierindot cilvēku vienas vai otras šķiras pārstāvjos, jo «šķiras pazīmes» vien vēl nedod dzīvu, veselu cilvēku, mākslinieciski izveidotu raksturu» (*M. Gorkijs*).

A. Jansons savā darbā diemžēl nav iezīmējis visus tēlus vajadzīgā mākslinieciskā spilgtumā. Viņš tos pārāk vienpusīgi schematizējis, apmierinādamies ar varoņu šķiriskās piederības raksturošanu, bet nepietiekami parādījis viņus kā cilvēkus. Tas noticis tāpēc, ka romanā pārāk daudz nodarbojas ar didaktiskām runām, bet «lai mākslas darbs pārliecinātu pedagoģiski, varoņiem cik iespējams jāliek vairāk darboties un mazāk runāt» (*M. Gorkijs*).

Viens no galvenajiem romana varoņiem ir pagrīdnieks Drēziņš. Trūkumi, kas piemīt šā tēla izveidē, ir arī citiem romana tēliem.

Skolotājā Drēziņā autors parāda visu pozitivo. Tas ir cilvēks, kas pašaizliedzīgi cīnās par darba ļaužu laimi, kas māca savas apkaimes ļaudīm pareizi skatīties uz lietām, notikumiem, parādībām. Viņš organizē komunistisko pagrīdes kustību ciemā, aizstāv apspiestos, atmasko apspiedējus. Šis tēls bija jāizveido sevišķi rūpīgi, tāpēc nepietiek viņu parādīt tikai kā strādnieku šķiras pārstāvi un neraksturot arī kā cilvēku. Bet A. Jansons uzsvēris Drēziņa rakstura tikai šķirisko, kas rezultatā par viņu kā cilvēku dod nepareizus priekšstatus. Jau paši pirmie vārdi, ko skolotājs Drēziņš saka savam skolniekam Imantam, izraisa nevēlamas asociacijas:

«Sēdies, — Drēziņš norādīja Imantam krēslu. — Man drusku ar tevi jāparunā. Esmu audzinātājs, mans amats uzliek pienākumu rūpēties par jaunatnes sagatavošanu dzīvē. Un es saprotu šo savu pienākumu tā, ka pirmā kārtā man jāpalīdz tiem, kam iet grūti.»

Šis Drēziņa monologs raksturo viņu ne tā, kā to iecerējis autors. Neviens skolotājs taču nesāk sarunu ar zēnu, vispirms salielot pats sevi — esmu audzinātājs, mans amats, pienākums utt.

Drēziņam šādas «uzmācīgas» runas ļoti raksturīgas. Piemēram, Imants ierodas pie Drēziņa tad, kad zēns kļuvis jau par jaunekli (tā ir grāmatā attēlotā viņu otrreizējā sastapšanās), arī šoreiz Drēziņš sāk tāpat: «Ak tu, Imant, labi, ka atnāci, varēsim parunāt.» Pirmoreiz Drēziņš sāka savu sarunu — «man drusku ar tevi jāparunā», otrreiz— «varēsim parunāt». Bet valoda taču tipizē tēlu! Un kas iznāk? Autors Drēziņu iezīmē kā runātkāru cilvēku, īstenībā pļāpu.

Vispār, Drēziņa valoda samākslota, frāžaina, sausa. Dzīvs cilvēks tā nerunā. Raksturīgs piemērs tam, cik tēlam dotais teksts var to padarīt nesimpatisku, ir romana nobeigumā parādītā Drēziņa šķiršanās no sava bijušā audzēkņa jaunā revolucionara Imanta. Drēziņš Imantam saka: «Es tev varu dot kādu adresi, tur dzīvo man vecs paziņa. Pie viņa varēsi vismaz sākumā piemesties, viņš varbūt tev palīdzēs atrast sakarus ar mūsu komjaunatni. Vairāk nekā tev palīdzēt nespēju. Varu tikai novēlēt vislabākās sekmes. Liekas, mums vairāk nekā nebija ko runāt.» (Retinājums mans, *L. P.*) Vai tiešām Drēziņam šoreiz šķiroties no sava iemīļotā audzēkņa, nebija vairāk nekā ko teikt? Neticami! Ko sacīt viņam bija, bet autors ielicis varonim mutē šo frazi tikai tāpēc, ka Drēziņam ar Imantu jāšķiras. Saprotams, ka pēc šādas strupas frazes nav vairs ko runāt. Zīmīgi arī tas, ka visā grāmatā Drēziņš tikai vienu reizi pasmaida un asprātība viņam pilnīgi sveša. Drēzinā autoram nav izdevies parādīt pilnībā boļševika nelegalista tēlu.

Romana galvenais trūkums — tēlu vienpusīgs schematisms, kas jo sevišķi jūtams pozitivajos varoņos, mazāk — negativajos. Manuprāt, arī Imanta un Sproģu Elzas raksturojumam autoram vajadzēja atrast spilgākas krāsas, lai lasītājs dziļāk izjustu jaunatnes bezcerīgo stāvokli kapitalistiskajā sabiedrībā. Tēlu skelets gan dots pareizs, bet ap to maz jūtama miesa, — pilnasinīga, dzīva cilvēka dzīve.

Vēl jāatzīmē, ka autors pārāk maz attēlo notikumus, bet vairāk pārstāsta tos, un tur, kur sāk tēlot, nerealizē bieži vien savu nodomu līdz galam, reducējot darbības gaitu līdz gariem, garlaicīgiem dialogiem. Šajos dialogos vairāk lasām tikai par vienas vai otras šķiras uzskatiem, bet maz var atrast citus raksturotājus momentus. Tāpat daudzu notikumu atveidojumā autors nav centies, lai lasītājs vairāk pārdzīvotu, «justu notikumu» un gūtu pats savu secinājumu. Notikumu attēlojumi pārāk vienkāršoti, atmestas nost visas tās detaļas, kas nepieciešamas, lai parādītu raksturus. To, ka autors spēj dot arī mākslinieciski labu attēlojumu, apliecina meža ciršanas (XIV nod.), darba biržas (XXIII) un labības pārdošanas pilsētā (X) ainas. Tāpēc ar pilnām tiesībām lasītājs var prasīt, lai visā romanā ik niecīgākais notikums būtu bijis rūpīgi izstrādāts. Diemžēl tas tā nav. Tiesas sēde (XXI), ūtrupe (XXII) un vēl citas ainas autoram izdevušās bālas.

Nevar pievienoties arī grāmatas apzīmējumam par romanu. Lai gan darba nosaukumam nav būtiskas nozīmes, tomēr izveidojušos žanru apzīmējumu patvaļīga lietošana nav vēlama. «Ķēņu ciems», lai gan attēlo sadzīvi, tomēr par sadzīves romanu nav nosaucams, jo pēdējam jāiezīmē dziļāk un plašāk laikmeta sēja. «Ķēņu ciemā» sadzīves tematika nav izvērsta pietiekami plaši, lai darbu nosauktu par romanu, tāpēc to pareizāk apzīmēt par stāstu.

«Ķēņu ciems» ir A. Jansona pirmā grāmata. Tas autora pirmais nopietnais solis padomju literaturā, tāpēc var gaidīt, ka Alberts Jansons turpmākos darbos pratīs sekmīgāk saturu iekausēt spēcīgākā mākslinieciskā formā.

* Alberts Jansons. «Ķēņu ciems». Romans. Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1950. g.

Kaudzīšu „Mērnieku laiki" krievu valodā

Latvijas PSR grāmatniecība var atzīmēt sasniegumu: krievu valodā parādījies ievērojams latviešu klasiskās literaturas darbs — romans «Mērnieku laiki». Latviešu 19. gadsimta realistiskās prozas izcilākais darbs, pirmais realistiskais latviešu romans — spilgts laikmeta dokuments. Tas tagad kļuvis pieejams plašākajām krievu un arī pārējo PSRS tautu lasītāju aprindām. Reizē ar to Padomju zemes lasītājiem mēs esam devuši iespēju ne vien iepazīties ar spilgtos mākslinieciskos tēlos izteiktu 19. gadsimta II puses latviešu tautas dzīves ainojumu, bet arī ar latviešu realistiskās prozas vēstures lappusi, jo no «Mērnieku laikiem» latviešu literaturā aizsākas tā realistiskā līnija, kas savā attīstībā aiziet uz kritisko realismu un kura saistās ar krievu lielās klasiskās realistiskās literaturas ietekmi (M. Gogola, M. Saltikova-Ščedrina u. c.). «Mērnieku laiki» palīdzēs krievu un citu padomju tautu lasītājiem dziļāk ieskatīties latviešu tautas vakardienā un izprast, kādas milzīgas pārvērtības notikušas Latvijas zemnieka apziņā, līdz tas padomju īstenībā nostājies uz kolektivizacijas ceļa. Ar visu brāļu Kaudzīšu utopismu (karot pret launumu cilvēkos, bet ne pret pašu sabiedrisko iekārtu, kas šo launumu rada) un reliģiozitati «Mērnieku laiki» ir asa apsūdzība kapitalistiskai iekārtai, tai viltus moralei, tumsonībai un reliģiozajam stulbumam, kādā bija nomākti latviešu zemnieki muižnieku, kapitalistu un baznīckungu varas laikos. Tādos apstākļos lauku cilvēkam, kuram vēl trūka biedra un vadītāja — revolucionārā proletariata, bija neizbēgami jāiet bojā. Vienīgi blēžiem, neliešiem, tumsoņiem un krāpniekiem šādā nasaulē ērta dzīve. Lasot «Mērnieku laikus», allaž nākas domāt par to laimīgo šodienu, kāda šobrīd ir Latvijas zemniekam, kād biedros ar strādnieku šķiru un tās partijas vadīts viņš uz mūžu mūžiem ir izkļuvis no «mērnieku laiku» īstenības.

Priekšpadomju laikā brāļu Kaudzīšu romans nevarēja parādīties tādā tulkojumā, kas grāmatai nodrošinātu plašas jo plašas lasītāju aprindas aiz mūsu zemes robežām. Gan jau 19. gadsimta 80-os gados un pēc tam šā gadsimta pirmajos trīs gadu desmitos ir iznākuši daži romana un tā fragmentu tulkojumi krievu, vācu un lietuvju valodās (pēdējā samērā pilnīgs K. Korsakas tulkojums), tomēr neviens no tiem nav uzlūkojams par īsti pilnvērtīgu. Tikai Padomju Latvijā, darba tautai veidojot socialistisku pēc satura un nacionalu pēc formas latviešu tautas kulturu, ir iespējams sniegt pilnīgu «Mērnieku laiku» izdevumu krievu valodā, pavērt šai grāmatai to ceļu, kāds tai pienākas. Latvijas valsts izdevniecības nesen publicētais A. Dukura un G. Maksimova veiktais «Mērnieku laiku» tulkojums tamdēļ jāuzlūko par notikumu mūsu grāmatniecībā un literaturas dzīvē. Redzams, izdevniecība nav žēlojusi līdzekļu. Grāmatai skaists ārējais ietērps, labas ilustracijas (klasiskās E. Brenčena ilustracijas), izdevušās vinetes (M. Vitolina). Tulkojumu ievada visnotaļ Arvīda Grigula priekšvārds.

«Mērnieku laiki» pieder pie grūti tulkojamiem literaturas darbiem. Tiem savdabīgā raksturojuma, varoņu individualizētās valodas un vispārīgā apraksta spilgti etnografiskā kolorita pēc romans ir tulkotājam jo ciets rieksts. Tulkojot «Mērnieku laikus», jābūt ne vien labam latviešu un tulkojamās valodas pratējam — bet arī labam attiecīgā Latvijas vēstures laikmeta, latviešu tautas valodas, dialektu zinātājam. Tāpat tulkotājam jābūt spējīgam izdarīt īsinājumus tanīs brāļu Kaudzīšu darba dalās, kurās autori propagandē savus reliģiozos uzskatus, būtiski neraksturo romana varoņus un notikumus. Par abiem tulkotājiem var sacīt, ka viņi pamatos ir pareizi izpratuši savu uzdevumu un visumā veikuši atbildīgo tulkotāju darbu labi. Krievu tulkojums lasāms raiti, etnografiskie paskaidrojumi un piezīmes to nepadara grumbulainu, attiecīgie īsinājumi izdarīti vietā. Var sacīt, ka Latvijas valsts izdevniecība A. Dukura un G. Maksimova personās ir atradusi pieņemamus «Mērnieku laiku» tulkotājus. Kaut gan tulkojumā var atrast stilistiska rakstura kļūdas: dažviet teikumos mana skaidri latvisku konstrukciju, bet šie trūkumi nesamazina tulkojuma vērtību kopumā. Nopietnāki trūkumi A. Dukura un G. Maksimova «Mērnieku laiku» tulkojumā atrodami brāļu Kaudzīšu romanam raksturīgā īpatnā Piebalgas kolorita, 19. gadsimta III ceturkšņa lauku dzīves apstākļus raksturojošo izteicienu sniegumā, kā arī cilvēku vārdu, palamu un apzīmējumu krieviskošanā. Rakstnieki romana radīšanas procesā ir smēlušies gleznas, aprakstus, raksturvārdus tieši sava laikmeta ļaužu dzīvē, lokalajos lauku ļaužu socialajos konfliktos, un gandrīz visu savu tēlojumu izveidojuši uz tautas sadzīves novērojumu materiala. Brāļi Kaudzīši izmantojuši daudz plašāk dažādus savdabīgus teicienus, vietējus apzīmējumus un lauku sētai tipiskus un lauku amatnieku videi raksturīgus izteicienus nekā citi latviešu 19. gadsimta rakstnieki. Un lūk, šajos savdabīgajos izteicienos, raksturojumos, vārdos u. t. t. lielā mērā slēpjas «Mērnieku laiku» mākslinieciskais savdabīgums, to vienreizīgums. Bet tulkotāji A. Dukurs un G. Maksimovs ne katrreiz pratuši iedziļināties brāļu Kaudzīšu romana valodas niansēs. Bieži vien viņi ir gājuši vieglāko ceļu. Nav atseguši tipisko raksturojumu nianses un — reizumis grūtākās vietas vienkārši izlaiduši. Piemēram, tulkojuma 384. lappusē (sākot ar 7. rindkopu no augšas), kur aprakstīta Lienas ierašanās no kaimiņu pagasta pēc Kaspara nozušanas, tulkotāji Lienas un Oliņu ganu sunja sastapšanos pastāsta bez Kaudzīšu tekstā minētā Lienas ganu gaitu uzsvēruma. Oriģinalā Lienas un suņa draudzība ir dibināta uz Lienas ganu darbu, ar to pasvītrojot Lienas stāvokli Oliņu ģimenē, kur viņa ir vienkārša gājēja (kamēr pašas Oliņietes dēliņš Antoniņš tiek turēts istabā tā, lai tam i vēsmiņa nepieskartos), bet tulkotāji to vienkārši ir atmetuši. Reizē ar to sagrozīta Kaudzīšu doma.

Tulkojuma 555. lappusē (trešā daļa, VI nodaļa, sākot ar II rindkopu) no teikuma par apstākļiem, kādi valdīja pēc mērnieku darbu izbeigšanās, izmesta visa ironija. Īsi sakot, te atmesta visa autoru sabiedriskā kritika par sava laika sabiedrības morali. Tiesa — Kaudzīši pieminēto saturu ir pasacījuši diezgan savdabīgi īpatnā novada valodā, bet tulkotāji nedrīkstēja grūtību priekšā piekāpties un — šo vietu vienkārši izlaist. Līdzīgu piemēru, kas atsaucas uz satura izpratni un sagroza autora domu, A. Dukura un G. Maksimova «Mērnieku laiku» tulkojumā var atrast gandrīz katrā nodaļā. Lai tos visus pieminētu, būtu jāpieraksta ne viena vien laikraksta sleja. Tas liecina, ka abi tulkotāji nav pilnā mērā apzinājušies atbildību par to, lai tulkojums būtu mākslinieciski līdzvērtīgs oriģinalam arī niansēs (sevišķi tur, kur autori kritizē sava laika pastāvošo sabiedrisko iekārtu). Varbūt, ka te vainojams grāmatas krievu teksta redaktors K. Gorbunovs, kuru mēs jau no viņa agrākajiem darbiem (A. Upīša «Zaļās zemes» un citu rediģējuma) pazīstam kā valodu mīlotāju.

Tālāk jāatzīmē, ka atsevišķus brāļu Kaudzīšu lietotos vietējos vārdus un etnografiskos apzīmējumus abi tulkotāji arī nav katrreiz izpratuši un pārtulkojuši neprecīzi. Piemēram, tulkotāji nav sapratuši «Mērnieku laikos» minēto vārdu «ungurs». Viņiem liekas, ka ungurs ir tautības (ungārs) apzīmējums, kamēr īstenībā ungurs nozīmē rūniķi. Tā tulkojuma 56. lappusē, nodaļā par ugunsgrēku Oliņos, lasām «pārkrievojies ungars», kamēr oriģinālā ir «krievu ungurs».

Citā, 28. lappusē klausu māju saimnieki (tātad 19. gadsimta I un II puses klaušinieki) ir nosaukti par «saimniekiem rentniekiem», kamēr īstenībā saimnieku rentnieku pastāvēšana attiecināma uz vēlākiem laikiem.

227. lappusē Šrekhubera raksturojumā «apmāktie un nespējnieki» tulkoti ar vārdiem «vājie un nomāktie», kas nav viens un tas pats. Vājuma nomāktie ir socials vērtējums, bet ne «apmāktie» (t. i. samulsinātie) un nespējnieki. Brāļu Kaudzīšu tēlojumā Šrekhubers nav nekas cits kā bailīgo un nespējnieku aizstāvis, kamēr šādā tulkojumā viņam dots citāds vērtējums.

Ar līdzīgu īpatnu Piebalgas apvidus un sava laikmeta vārdu neprecizu tulkojumu «Mērnieku laiku» krievu izdevumā tulkotājiem ir gadījušās kļūmes ne vienu vien reizi.

Kā redzam, tulkojumā ir diezgan daudz neprecizu vietu. Taču jāatzīst, ka tulkojums oriģinalu nesakropļo, tas visumā vērtējams pozitivi. Turpmākajos izdevumos teksts vēlreiz rūpīgi pārskatāms. Tajā izdarāmi attiecīgi korigējumi, lai krievu lasītājs varētu lasīt «Mērnieku laikus» bez kādiem «grūto vietu» izlaidumiem vai sagrozījumiem. Visādā ziņā turpmāk redaktoram vērīgāk jāielūkojas oriģinālā. Starp citu, pārpratumu izsauc arī kāda A. Grigula ievada tulkojuma vieta. To lasot iznāk tā, ka, pateicoties brāļu Kaudzīšu darbībai, 19. gs. II pusē Piebalga «kļūst par savdabīgu kulturas centru» (9. lappusē), kur dzīvoja redzamākie tā laika latviešu kulturas darbinieki. Vai redaktoram nevajadzēja padomāt, ka nacionālās kustības laikmetā Latvijā kulturas centra izveidošanās nevarēja būt atkarīga vienīgi no divu rakstnieku darbības?

Jānis Niedre

«GATAVĪBAS APLIECĪBA»

L. Geraskinas lugas uzvedums Jaunatnes teatrī

Atbildīgs uzdevums kā rakstniekam, tā teatrim izveidot patiesu un aizraujošu skatuves darbu par padomju skolu. Valstī, kas ceļ komunismu, skola nav tikai tā vieta, kur jaunais, topošais padomju sabiedrības loceklis iemācās elementārākās zināšanas matematikā, valodās, ģeografijā, vēsturē. Padomju skolai ir daudz lielāki mērķi — šeit sākas jaunā pilsoņa revolucionarizēšana, komunistisko principu ieaudzināšana. Maksims Gorkijs pareizi sacījis: «Mūsu zemē audzināt nozīmē — revolucionarizēt.» Jau ar pirmajām skolas dienām skolnieks jāsagatavo par aktīvu komunisma cīnītāju, jāizaudzina par drosmīgu, augsti izglītotu, progresīvu, godīgu, kvēli patriotisku cilvēku. Tikai tad ir tiesības viņam izsniegt gatavības apliecību.

Lugā «Gatavības apliecība» L. Geraskina rāda kādas Sibirijas pilsētas skolas 10. klases audzēkņus eksamenu priekšvakarā, brīdī, kad jaunieši gatavojas iziet lielajā dzīvē. Skatītāja priekšā nostājas jaunekļi un jaunavas, kuriem visiem raksturīgs patriotiskais lepnums par savu vareno socialistisko Dzimteni un kuri pēc skolas beigšanas solās atdot visus spēkus komunistiskās sabiedrības uzcelšanai.

Īsi pirms eksameniem atklājas, ka skolas teicamnieks, drošākais zelta medaļas kandidats Valentins Ļistovskis kļuvis iedomīgs, atrāvies no kolektiva un neveic sabiedriskos pienākumus, par ko saņem biedru pārmetumus. Turklāt šis iedomīgais individualists pazaudē komjaunatnes biedra karti, par ko viņu izslēdz no komjaunatnes. Biedri no viņa novēršas. Kad, neskatoties uz visiem šiem sarežģījumiem, Ļistovskis tomēr skolu pabeidz teicami, rajona komjaunatnes komiteja lēmumu groza un atstāj viņu komjaunatnes rindās. Ļistovska labākais draugs, komjaunatnes organizacijas sekretars Ženja Kuznecovs, kas pirmais ieteica Ļistovski izslēgt no komjaunatnes, spiež atkal draugam roku un vienkārši pasaka: «Aizmirsīsim bijušo!» Ar to luga arī beidzas.

Noskatoties L. Geraskinas lugu uz LPSR Valsts Jaunatnes teatra skatuves, nopietni jāpārdomā PSRS Padomju rakstnieku savienības XIII plenums, kurā, apspriežot pašreizējo stāvokli bērnu literatūrā, K. Simonovs ļoti pareizi norādīja: «... lugās, kurās darbojas desmitgadīgo skolu beidzēji, par individualistiem, kas atraujas no kolektiva, katrā ziņā kļūst visspējīgākie un talantīgākie skolēni klasē... rodas kaut kāda dīvaina izjūta, ka visspējīgākie skolēni — noteikti ir individualisti, noteikti vientuļnieki, kuriem nezin kādēļ kolektivā ir sevišķi neomulīgi.»

Kā tad tas ir dzīvē? Vai patiešām šāds individualisms pašreiz tik aktuals mūsu padomju skolā? Mēs zinām, ka nē. Daudz raksturīgāka parādība, ka tieši tie skolēni, tāpat kā visi pārējie cilvēki, kas mācībās un darbā atpaliek, — parasti ievelkas savā čaulā, atraujas no kolektiva, kļūst individualisti. Lugas autore pašreizējo sižetisko nostādījumu acīm redzot izvēlējusies, lai saasinātu konfliktu, lai sižets kļūtu «saistošāks». Bet te autore gājusi nepareizu ceļu, zināmā mērā sagrozījusi padomju dzīves īstenību.

Grūts uzdevums tāpēc bijis lugas režisoriem LPSR nopelniem bagātajam skatuves mākslinieka B. Praudiņam un A. Vāverem: parādīt jaunajiem skatītājiem, cik kaitīgi atrauties no kolektiva un kur tas noved. Pagaidām teatris vēl nav spējis šo uzdevumu pietiekami pilnīgi atrisināt. Dažviet autores kļūdas pat padziļinātas. Pirmkārt tas sakāms par galvenā konflikta izaugšanu: tas nesagatavo skatītāju, neattīsta darbību tik tālu, ka skatītājs būtu vienīs prātis ar autori un teatri par komjaunatnes biedra kartes atņemšanu Ļistovskim. Pārāk akcentēta Ļistovska un Viktorijas Žarkovas mīlestības līnija. Lomu tēlotāji (T. Macijevskis un Z. Ozolniece) visai veiksmīgi atklājuši mūsu jauniešu mīlestības jūtas. Tikai skatītājs vēlas, lai šo aktieru spēle būtu tādā pašā līmenī visā izrādē. Sevišķi tas jāsaka par Valentina Ļistovska tēlu, kas ir psiholoģiski ļoti sarežģīts, un aktieris var viegli iekrist pārspīlējumos, rādīdams «nelaimīgu mīlētāju» un no sabiedrības izstumtu «gudrinieku». Diemžēl, tā tas arī daļēji noticis.

Runājot par apkārtni, kas Ļistovski novedusi uz iedomīga individualista ceļa, rodas liela neskaidrība. M. I. Kaļiņins ir sacījis: «Skola uzspiež savu zīmogu.» Kas tad tā ir par skolu, kādi šeit skolotāji, kas Ļistovskim varējuši uzspiest tādu zīmogu? Un jāsaka, tie ir visbrīnišķīgākie skolotāji, kvēli patrioti, kas autorei labi izdevušies, kā, piemēram, vecais literatūras skolotājs Boriss Ivanovičs Grochotovs, kuru siltās krāsās tēlo B. Priedītis. Tādi skolotāji nevarēja padarīt Ļistovski par individualistu un patmīli.

M. I. Kaļiņins, runādams par skolotāju misiju jaunatnes audzināšanā, uzsvēris, ka skolotājam jābūt ne tikai pedagogam, bet arī cilvēka dvēseles inženierim. Vēstures skolotāja Antoņina Nikolajevna Jakovļeva ir jauna skolotāja, bet, kā autore rāda, viņa ar visu sirdsdedzi tiecas kļūt par savu skolēnu dvēseļu inženieri, kaut gan Ļistovskis viņu visādi izsmej. V. Stabulnieces Jakovļeva stāv tālu no autores dotā tēla. Tā nav padomju skolas audzinātāja; tēlā pārāk dominē histerija un aizvainotība.

Visai negatīvā gaismā autore rādījusi skolas komjaunatnes organizaciju. Par šo organizaciju uzzinām, ka sapulci tā sāk ar novēlošanos, nopietni nesagatavojusi, un par Ļistovska uzvedību pamatīgi sāk runāt tikai tad, kad izvirzās jautājums, vai viņš vispār ir cienīgs būt par komjaunieti.

Tāpat jāatzīst, ka atbildīgie komjaunatnes organizacijas darbinieki nav ieteikti spilgti un dziļi. Tas sakāms kā par Kostrova, tā arī par Kuznecova un Tamaras tēliem. O. Krēsliņš pagaidām vēl neatklāj Kostrova iekšējo saturu, bet vietām tas ir pārāk «vecīgs».

Tuvs Ļistovska draugs ir komjaunatnes organizacijas sekretars Ženja Kuznecovs, kas klases biedriem skaļi deklarē: «Vai tev ir kāds draugs, kura dēļ tu spētu ziedot dzīvību?» Par šādu draugu Ženja uzskata Ļistovski, bet maz palīdz viņam kļūt par kārtīgu komjaunieti, principiali un droši neparāda viņa kļūdas, nerīkojas tā, kā māca biedrs Staļins: «Mums nav jābaidās kādu apvainot, nav jābaidās principialas, drošas, atklātas un objektivas kritikas... Bez kritikas katru slimību var padziļināt, un būs vēl grūtāk ar to tikt galā.» Kā no lugas darbības redzam, tad patiešām ar Ļistovska «slimību» ir grūti tikt galā. Arī Ženja nav tas jaunais leņinietis, kurš draugam laikā palīdzētu. Vēl vairāk: grūtā brīdī, kad Ļistovskis izslēgts no komjaunatnes, Ženja pagriež viņam muguru. Skatītājiem šis tēls ir nesimpatisks. Talantīgajam aktierim V. Ķimelim nav izdevies to radīt simpatiskāku. Turklāt jāpiezīmē, ka V. Ķimeļa radītie tēli sāk atkārtoties. Teatra vadībai nopietni jāpadomā par jaunā mākslinieka tālāko audzināšanu: pēdējās lugās aktieris visām savām lomām sācis izveidot bīstamu štampu. Savu vietu lugā neatrod arī pionieru vadītāja Tamara (A. Priedniece).

Runājot par zēnu 10. klases skolēniem, jāsaka, ka izrādē viņiem maz savu individualu īpašību. Viņi runā tikai autores veikli uzrakstīto tekstu. Bet skatītājs vēlas redzēt, lai aktieri vairāk un dziļāk atklātu mūsu jaunatnes cildenās īpašības un tieksmes. Pavisam nopietni jāredzēgē A. Pomera sienas avīzes redaktora lomas traktējums. Bērnišķīgā šļupstēšana nepavisam nav raksturīga vidusskolas preses vadītājam.

Ar parasto veiksmi tēlo LPSR nopelniem bagātā skatuves māksliniece L. Baumane (krustmāte Soņa), I. Bune (Žarkova), A. Ātrais (Ivans Sergejevičs), E. Baldiņa (Klava).

Pieņemams arī izrādes dekorativais ietērps, kura autors ir L. Hercmarks.

Mersede Salnāja

Ķinas brīvības izcīnītāji

MEINHARDS RUDZĪTIS

1925. gadā biedrs Staļins, runādams VK(b)P XIV kongresā, vērtējot starptautisko stāvokli, norādīja:

«Revolucionarās kustības spēki Ķinā ir bezgala lieli. Tie vēl nav izpaudušies, kā nākas. Tie vēl izpaudīsies nākotnē. Austrumu un Rietumu valdoņi, kas neredz šos spēkus un pienācīgi tos neievēro, cietīs no tā... Šeit taisnība un patiesība pilnīgi ir Ķinas revolucijas pusē. Lūk, kāpēc mēs simpatizējam un simpatizēsim Ķinas revolucijai tās cīņā par kiniešu tautas atbrīvošanu no imperialistu jūga un par Ķinas apvienošanu vienā valstī. Kas šo spēku neievēro un neievēros, tas katrā ziņā zaudēs» (Raksti, VII sējums, 263.—264. lpp.).

Tagad, kad šis biedra Staļina ģeniālais pareģojums ir piepildījies, kad 475 miljonus lielā Ķinas tauta, savas komunistiskās partijas, tās vadoņa Mao Cze-duna iedvesmota un vadīta, izcīnījusi vēsturisku uzvaru, 1949. g. 1. oktobrī nodibinot Ķinas tautas republiku, visas pasaules darba ļaudis biedra Staļina vārdos, Ķinas brīvības izcīnītāju panākumos redz mūsu laikmeta lielāko patiesību, progresīvo cilvēci virzošos spēkus, pret kuriem sabrūk reakcionārās buržuazijas, kapitalistu un imperialistu tautu apspiešanas plāni. Ķinas tauta, kuras avangardā stāv komunistiskās partijas saliedētā Ķinas strādnieku šķira un tās sabiedrotā darba zemniecība, satriecot iekšējo reakciju, nosviežot tautai naidīgo gomindana varu un izkurtējušo feodālisma jūgu, izdzenot no Ķinas angļu un amerikaņu imperialistus, devusi spēcīgu triecienu visai kapitalisma nometnei, ievērojami stiprinot miera un demokratijas aizstāvju spēkus visā pasaulē.

Tādēļ progresīvā cilvēce ar pieaugošu interesi seko jaunās Ķinas cīņām par galīgu tās ienaidnieku sakāvi, jaunās Ķinas saimniecības un kulturas attīstībai. Tādēļ visa progresīvā cilvēce vēlas iepazīties ar Ķinas kulturu, literatūru, kura atspoguļo tautas vēsturi un šodienu, kurā izpaužas Ķinas tautas centieni, tās radošais gars.

Mūsu socialistiskajā Dzimtenē pēc Oktobra revolucijas vairākkārt tulkoti, īpaši krievu valodā, Ķinas klasiķu un revolucionaro rakstnieku darbi. Šie rakstnieki, vispirms tie, kas stāvēja tuvu Ķinas modernās literatūras pamatlicējam Lu Sinam (1881.—1936.), mācījušies no krievu literatūras klasiķiem un padomju tautu rakstniekiem.

Ķinas tautas nacionālās atbrīvošanās kustība kopš 1905. gada, kad šo kustību vadīja izcilais Ķinas tautas patriots Sun Jat-sens, kad par šīs kustības hegemonu iezīmējās Ķinas proletariats, kopš pirmā pasaules kara gadiem, kad pieauga un nostiprinājās Ķinas komunistiskās partijas ietekme masās, kas uzticīgi sekoja Mao Czedunam, vienmēr par paraugu sekmīgai cīņai ņēmusi Krievijas proletariata, krievu kulturas un mākslas sasniegumus. To labi raksturo Sun Jat-sena vārdi, kurus viņš teica Ļeņina atcerei veltītajā sēru mītiņā:

«Tu, Ļeņin... norādīji mums ceļu kopīgai cīņai. Tu savā ceļā sastapi tūkstošiem šķēršļu, kuri atgadās arī manā ceļā. Es gribu iet pa tavu ceļu, un, lai gan mani ienaidnieki ir pret to, mana tauta toties mani par to apsveiks.»

Arī Sun Jat-sena testamentā nosauktie trīs galvenie Ķinas tautas atbrīvošanās cīņas principi, kuri skan: savienība ar tautas masām, sadarbība ar komunistiem un draudzība ar PSRS, apliecina šo nostāju.

Sun Jat-sena principiem, komunistiskās partijas lozungiem tiecēja Ķinas tautas vairākums, tiem sekoja Ķinas progresīvie rakstnieki. Viņu «literatūras revolucija» — cīņa arī par jaunu literatūras valodu «baihua», kas kā tautas masu valoda atšķīrās no vecās, tautai nesaprotamās reakcionaro slāņu literārās valodas «veņli», sākās jau 1919. gadā, tiešā Oktobra revolucijas ietekmē. Pēc Ķinas 1925.—1927. gada revolucijas, kurā spilgti atklājās Ķinas buržuazijas nodevīgā seja, Ķinas progresīvie rakstnieki, kurus vadīja Lu Sins un Mao Duņs, radīja «Revolucionaro rakstnieku ligu», kura sāka cīņu pret rakstniekiem, kas gāja buržuazijas pavadā, rietumu literatūras ietekmē grima dekadencē, atsacījās no realisma principiem.

Šai laikā parādījās tādi ievērojami Ķinas progresīvo rakstnieku darbi kā rakstnieces Din Lin stāsti, Tjaņ Haņa lugas, Sjao Saņa, kas tulkojumos pazīstams kā Emi Sjao, dzejoļi. Laikmeta šķiru cīņas norise pilsētās un laukos atspoguļojās rakstnieka Mao Duņa stāstā «Zīda vērpēji» un romanā «Pirms ausmas».

Cik nežēlīgi gomindana vara vērsās pret ligas biedriem, liecina sešu tās pārstāvju (to vidū prozaika Hu E-bina un dzejnieka Žou Ši) nošaušana 1931. gadā, rakstnieces Din Lin nolaupīšana Šanchajā uz ielas 1933. gadā.

Kad 1937. gadā sākās Ķinas-Japanas karš, Ķinas progresīvie rakstnieki stājās pirmajās rindās cīņā pret japaņu imperialistiem, strādāja frontes laikrakstos. Armijas rindās bija Mao Duņs, Din Lin, Ai Cins, Sja Jaņs, Tjaņ Czjaņs un daudzi citi.

Rakstniekus apvienoja «Viskinas rakstnieku asociacija ienaidnieka atvairīšanai,» kuru vadīja Mao Duņs, Go Mo-žo, Tjan Haņs u. c. Šai laikā plaši pazīstami kļuva Jao Sjue-ina, Lju Bai-juja frontes stāsti, Czan Ke-czja poema «Dziesma par Huaijas upi», Din Lin luga «Nelaimīgā satikšanās», Sja Jaņa luga «Pēc gada», Ba Czina romans «Uguns», kas notēlo patriotiskās kiniešu studentu jaunatnes dzīvi un cīņas.

1942. gadā Atsevišķā rajona centrā, Janani pilsētā, notika plaša apspriede, kurā iztirzāja literatūras un mākslas jautājumus. Mao Cze-duna norādījumi apspriedes dalībniekiem: «Visam, ko mēs rakstām, vajag veicināt apvienošanos, virzīšanos uz priekšu, vienprātību kaujas trauksmē, visa atpaliekošā iznīcināšanu, visa revolucionarā pacēlumu», — kļuva par pamatu Ķinas progresīvās mākslas tālākam uzplaukumam.

Pēc Mandžurijas atbrīvošanas 1945. gadā un tad, kad Padomju Armija sagrāva Japanas imperialistus, Ķinas progresīvās literatūras uzdevumi un iespējas vēl vairāk paplašinājās. Blakus cīņas temai arvien svarīgāku vietu literatūrā sāka ieņemt darbi, kas atspoguļoja milzīgās sabiedriskās, saimniecības un kulturas dzīves pārmaiņas atbrīvotajos apgabalos, reformas, kas pārveidoja apstākļus un cilvēkus.

1949. gada jūlijā Beiciņā notika Viskinas literatūras un mākslas darbinieku kongress, kurā piedalījās vairāk nekā 600 mākslas darbinieku. Pēc tam sanāca Ķinas rakstnieku kongress, kurā piedalījās pāri par 200 prozaiķu, dzejnieku un dramaturgu. Abi kongresi spilgti pauda Ķinas progresīvās inteliģences vienotību, tās uzticību tautai un komunistiskajai partijai, noteikto nostāju miera un demokratijas cīnītāju frontē, kuras avangardā stāv Padomju Savienība.

Dzimtās zemes atbrīvošanas kara tema jaunās Ķinas literatūrā stāv vadošā vietā. To pauž Lju Bai-jui, Hua Šaņa, Din Fena, Ke Laņa, Si Žuna, Li Czi, Van Ja-pina, Van Sjue-bo, jau agrāk minēto un daudzu citu rakstnieku un dzejnieku stāsti, poemas un lugas.

Ķinas strādnieku šķirai Ķinas tautas cīņās un darbā ir vadošā vieta. Kauju ugunīs viņa sev līdzi veda darba zemniecību, tagad tā pašaizliedzīgi atjauno un ceļ Ķinas rūpniecību, lai pārvērstu to no atpalikušas par augsti attīstītu industrialu zemi. Šo tēmu romānā «Enerģija» (1948. g.) risina rakstniece Cao Min, notēlojot hidrostacijas celšanu. Strādnieku dzīvei veltīts arī rakstnieka Li Na stāsts «Ogles».

Ķinas komunistiskās partijas agrārās politikas rezultatā Ķinā 1947. gadā tika izdarīta zemes reforma: 100 miljoni darba zemnieku, gadsimtus atradušies feodāļu ekspluatacijā, ieguva zemi, kļuva brīvi no parādu jūga un beztiesības. Zemes reformas izvedēju brigadēs aktīvi darbojās daudz rakstnieku, kas pēc tam savos darbos parādīja jaunās, atbrīvotās Ķinas zemnieku dzīvi. Par to vēstī rakstnieku Čžou Li-bo romans «Viesulis» (1947. g.), Lju Cina «Sējas laika stāsts», Ovjan Šaņa stāsts «Gao Gaņda» par lauksaimniecības kooperativa darbību, Kun Czjue «Stāsts par vienas sievietes atbrīvošanu», kas atspoguļo plašās iespējas un tiesības, ko jaunais laiks devis Ķinas sievietēm. Jau 1948. gadā iznāca (tulkots arī krievu valodā) rakstnieces Din Lin romans «Saule pār Sanganas upi». Aktīvi piedalījusies zemes reformas veikšanā, rakstniece savā darbā sniedz spilgtus Ķinas zemnieku tēlus, kas ceļ jaunu dzīvi.

Sevišķu ievērību Ķinā ieguvusi jaunā rakstnieka Čžao Šu-li grāmata, kas tagad pārtulkota un iznākusi arī latviešu valodā.* Talantīgā autora pirmais darbs «Mazā Er-Heja kāzas» iespiests 1943. gadā. Tas atspoguļo veco ģimenes ierašu un likumu sairšanu, jauno ģimenes attiecību veidošanos mūsdienu Ķinā. Zemnieku cīņu pret muižniekiem attēlo viņa stāsts «Li Ju-caja teiksma.»

Rakstnieks Čžao Šu-li — zemnieka dēls, lauku skolotājs, labi pazīdams zemnieku grūto dzīvi vecajā Ķinā, viņu sadzīvi un tieksmes, stāstā «Pārmaiņas Liczjačžuanā», izsekodams notikumiem vienā ciemā apmēram 15 gadu laikā, parāda, ka šajos notikumos vienkāršie ļaudis nonāk pie jaunām atziņām, no pasīviem, apspiestiem, bezcerībā iebiedētiem cilvēkiem pāraug par cīnītājiem, kas droši savās rokās saņem dzīves vadību.

Stāsta galveno varoni Van Te-so, zemnieku, arī amatnieku, kas prot lasīt, bet rakstīt ne, sākumā redzam neskaidrībā par daudzām dzīves negatīvām parādībām, kuru skaudrumu viņš pats izjutis, piedzīvodams ciema bagātnieku un varasvīru, augļotāju un izspiedēju pārestības.

Darbu un maizi meklēdams, Te-so sastopas ar komunistu Sjao Čanu, kas zemniekiem stāsta par metodēm, kā cīnīties, lai uzvarētu taisnība un patiesība.

Kad, ar Čanu sarunādamies, Te-so domā, ka grūtdieniem pasaulē nav uz ko cerēt, viņš saņem atbildi:

«Nē, ir gan uz ko! Vajag visu šo bandu, kas balstās uz spēku un piekopj nelikumības, nogrūst, nogāzt, bet mums, vienkāršiem, godīgiem cilvēkiem, kļūt par savas dzīves saimniekiem. Tad pasaulē būs tiesa un taisnība» (53. lpp.).

Te-so pēc sarunas ar Čanu «juta, ka, ja jau ir tādi cilvēki kā Sjao Čans, tad pasaule — tomēr ir pasaule.»

Autors spilgtās ainās Čana tēlā parādījis vienu no Ķinas komunistiem, kas sarežģītos, ārkārtīgi grūtos apstākļos veiksmīgi organizē un skolo plašas tautas masas. Čanam līdzīgi tūkstošiem citu Ķinas komunistu bija tas spēks, kas saliedēja un norūdīja Ķinas brīvības izcīnītājus.

Te-so vēlas apgūt un ar laiku arī apgūst Čana cīņas metodes, ar kurām visus tautas ienaidniekus, kas «sēž tik cieši kā naglas, kas iedzītas līdz pašai galvai», tomēr var «izraut».

Šo «naglu» — Sjao Mao, Sjao Si, Li Žu-čžena, Čun Si un citu necilvēku ricībā un paņēmienos visā spilgtumā ieraugām tos Ķinas tautas pašmāju ekspluatatorus, kas nežēlīgi izsūca strādniekus un zemniekus, kas pārdevās japaņu okupantiem, kas kā gomindana atbalstītāju atliekas vēl šodien par dolariem kalpo asiņainajam amerikaņu imperialismam.

Stāsta beigās, kad Van Te-so redzam kā ciema, vēlāk pagasta vecāko savā dzimtajā apgabalā, kur likvidēta vecā, kapitalistu vara un tās pārstāvji, kur zemnieki, izdarījuši zemes reformu, sāk jaunas dzīves celtniecību, tieši pret šiem gomindaniešiem, pilsoņu kara izraisītājiem Ķinā pēc Japanas kapitulacijas, vēršas visu godīgo kiniešu naids:

«Mēs savu šīsdienas Liczjačžuanu esam iekarojuši paši ar savām asinīm un nevienam to neatdosim vairs apgānīt!

— Mums ir ne tikvien jāatriebj mirušie, bet arī jānodrošina brīvība dzīvajiem!»

Šīs atziņas veda uzvarās Ķinas brīvības izcīnītājus, tās iedvesmo darbam jaunās Ķinas šodienas celtniekus.

Šīs patriotiskās, dziļi patiesās atziņas sasaucas ar visas progresīvās cilvēces ļaužu domām un gribu cīnīties par mieru un demokratiju, pret jauna kara kurinātājiem angļu un amerikaņu imperialistiem.

Te-so atrada un uzzināja komunista Čana metodi, ar kuru izraujamas visas «naglas».

Katrs, kas izlasīs kiniešu rakstnieka Čžao Šu-li grāmatu «Pārmaiņas Liczjačžuanā», uzzinās no tās ne vien par varonīgajām Ķinas tautas atbrīvotāju gaitām vienā Ķinas ciematā, iepazīsies ar šo varonīgo cīnītāju savdabīgajiem raksturiem, bet reizē ar to domās par pārmaiņām, kas notikušas visā Ķinā, visā pasaulē, jo tajās izpaužas mūsu laikmeta — kad visi ceļi ved uz komunismu — patiesība.

* Čžao Šu-li — «Pārmaiņas Liczjačžuanā». Stāsts. Tulkojusi A. Ozola-Sakse. Latvijas valsts izdevniecība, Rīgā, 1950. g.

AR SATIRAS IEROCI

Simtiem cilvēku trijās dienās apmeklēja izstādi «Cīņa par mieru, pret kara kurinātājiem», kuru Maskavā noorganizējusi PSRS Ministru Padomes Mākslas lietu komiteja un PSRS Padomju mākslinieku savienības organizacijas komiteja. Izstādē parādīta padomju karikaturistu un plakatu meistaru māksla, kuri ar satiras ieroci aktīvi cīnās par mieru, pret jauna kara kurinātājiem.

Pirmajā zālē izstādīts populars plakats. Tajā attēlots lielais tautu vadonis un skolotājs biedrs J. V. Staļins. Spilgti izceļas vārdi — «Mēs esam par mieru un aizstāvam mieru».

Ievērojama vieta izstādē ierādīta politiskās karikaturas izcilo meistaru mākslinieku Kukriniksu darbiem. To vidū izstādītas karikaturas: «Dienvidslavijas trakā šuneļa slienas», «Prese zem preses», «Maršala plāns darbā...» Daudzpusīgi parādīta arī L. Brodatija, I. Semjonova, J. Ganfa, V. Ivanova un B. Prorokova daiļrade.

Droši šķeļ viļņus varens kuģis. Uz tā plīvo karogs ar uzrakstu «Par mieru». Kuģis sadragā savā ceļā nožēlojamu laiviņu, pie kuras piekērušies kara kurinātāji! Blakām mākslinieku V. Briskina plakats — «Nost no ceļa, kara kurinātāji!» Blakām mākslinieku B. Jefimova un N. Dolgorukova plakats, kas atgādina jauna kara kurinātājiem par viņu priekšgājēju kauna pilno galu.

Izstāde dod plašu priekšstatu arī par daudzu mūsu zemes republiku — Ukrainas, Baltkrievijas, Gruzijas, Latvijas, Igaunijas un Vidusazijas republiku mākslinieku jaunradi.

Pavisam izstādīti 225 darbi.

Talsu rajona kultūras nama deju kolektīvs mēģinājumā I. Sjomina uzņ.

Filma par A. Popovu

Lielais krievu zinātnieks Aleksandrs Popovs sprauda sev sarežģītu uzdevumu — signalu pārraidi bez vadiem, un šā uzdevuma atrisināšanai viņš veltīja visu savu dzīvi un spēkus. Zinātnieka pašaizliedzīgais radošais darbs, ilggadīgie pētījumi un mēģinājumi deva spīdošus rezultātus. Tā bija vadošās krievu zinātnes, krievu izgudrotāja spīdoša uzvara, kas deva cilvēcei iespēju izmantot elektromagnetiskos viļņus.

Pēc tam Popova priekšā stājās jauns atbildīgs uzdevums: ieviest savus izgudrojumus dzīvē. Bet tas nebija izdarāms tik viegli. Zinātnieka radošā ideja sadūrās ar birokratiskās cara patvaldības vienaldzību.

Neraugoties uz admirāļa Makarova, lielā zinātnieka Mendeļejeva un citu izcilu Krievijas cilvēku atbalstu, kuri saprata Popova izgudrojuma svarīgo nozīmi, viņam ar lielām grūtībām izdodas savu atradumu pielietot praktiskā dzīvē.

Drīzumā Popovs nodibina radio sakarus starp kuģiem «Eiropa» un «Afrika», kuri atradās jūrā, pie kam šeit viņš saskārās ar ievērojamu parādību, kas tagad ir radiolokācijas pamatā — objektu un vietu atrašana ar radioviļņu palīdzību.

Liela loma zinātnieka patriota radošajā biografijā ir tā saucamai Hoglandes operācijai. Tajā pirmo reizi tika nodibināti radio sakari 50 kilometru attālumā ziemas apstākļos starp Kotku un Hoglandi, kuras krastos sēklī nokļuva bruņu kuģis «Ģeneraladmirālis Apraksins».

Šajā operācijā radio izrādījās par drošu un varenu sakaru līdzekli, kuram nevar kaitēt ne puteņi, ne aukas. Ar radio palīdzību tika izglābta arī zvejnieku grupa, kura uz ledus gabala, atrauta no krasta, peldēja jūrā.

Runājot par Popovu, nevar noklusēt itāli Markoni, netīro, pērkamo veikalnieku starptautiskā mērogā.

Drīz pēc tam, kad krievu presē bija publicēti un plaši izplatīti Popova darbi radiozinātnē, itālis Markoni iesniedza patentētu izgudrojuma pieteikumu, kuru pagaidām turēja lielā slepenībā. Pēc neilga laika ārzemju žurnālos tika publicēta Markoni «schema», kas patiesībā bija Popova «schemu» atkārtojums. Ap itāli reklāmas nolūkos saceltais tracis veicināja to, ka ārzemēs Markoni sāka uzskatīt par radio izgudrotāju, aizēnojot krievu zinātnieka prioritāti šajā laukā. Šai sakarībā slavenais krievu flotes admirālis Makarovs rakstīja: «Mūsu Kronštates zinātnieka profesora Popova izgudrojums pielietots «Apraksina» darbā. Profesors Popovs pirmais atklāja bezdrāts telegrafa līdzekļus, Markoni uzstājās pēc Popova, bet Anglijā organizējās sabiedrība ar lielu kapitālu, kas nežēloja līdzekļus pētījumiem un reklāmai.» Popovs aizsūtīja protesta vēstuli uz angļu žurnāla redakciju, kura bija publicējusi Markoni «schemu». Vēstulē viņš aizrādīja, ka Markoni «schema» ir viņa schema, kura jau agrāk publicēta krievu žurnālā. Markoni uz šo vēstuli Popovam neko neatbildēja. Patiesībā arī nebija ko atbildēt, visiem bija skaidrs, ka Markoni vienkārši piesavinājies Popova uztvērēja schemu.

Nesen, atzīmējot radio izgudrošanas 55. gadadienu, «Lenfilm» kinostudija izlaida uz Dzimtenes ekraniem jaunu biografisku mākslas filmu «Aleksandrs Popovs».

Filma stāsta par lielo krievu zinātnieku radio izgudrotāju A. Popovu. Aktiera Nikolaja Čerkasova lieliskajā izpildījumā ģenialais izgudrotājs nostājas skatītāju priekšā kā zinātnieks patriots, kurš neiet pa jau iemītām takām uz slavu un panākumiem, bet kā jaunu patstāvīgu ceļu meklētājs sasniedz zinātnes kalngalus.

Filmā mēs redzam, kā dzimst pirmais radiouztvērējs, kā rodas antena, redzam Popova tuvāko līdzstrādnieku Ribkinu aktiera A. Borisova izpildījumā.

Beidzot aparāts ir gatavs, pieņemta pirmā radiotelegrama. Popovu apsveic, zinātnieki spiež viņam roku, un šeit laboratorijā norisinās aina, kas dziļi raksturo krievu zinātnieka patriota garīgo stāju.

Angļu inženieris Lemke, kas redzējis mēģinājumus, piedāvājas Popovam nopirkt no viņa izgudrojumu. Viņš piedāvā tam visus labumus, sola izgudrojumam Anglijā plašas perspektīvas.

Bet slavenais krievu zinātnieks stāv tālu no šādām machinacijām. Viņam sveši tādi tirgoņu paņēmieni, un tas sausi atbild Lemkem, ka viņa darbs pieder dzimtenei.

Redzēdams, ka ar naudu neko neizdosies panākt, Lemke ķeras pie šantažas. Viņš draud Popovam, ja tas nepārdos izgudrojumu, tad radīsies citi, kuri būs piekāpīgāki.

Tāds «izgudrotājs» atrodas. Tas ir Markoni, kas steidzas uz Angliju pārdot nozagto. Viņš zina, ka tur viņam labi samaksās, un bez liekām ceremonijām tas kaulējas par cenu. Tādiem kā viņš cilvēce, zinātne, progress ir tikai skaisti vārdi, ar kuriem var dažreiz maskēt savu tirgona dvēseli. Bet ar angļu akciju sabiedrības vadītāju Aizeksu var runāt skaidri, neslēpjoties aiz skaistām frazēm. Kopā ar Aizeksu viņi dibina kompāniju «Markoni» un plaši to reklamē. Bet neraugoties uz kompānijas uzplaukumu, tai trūkst galvenā — Popova radošā ģenija. Mēģinot tomēr dabūt Popovu, Aizekss sūta pie tā Markoni.

Bet krievu zinātnieks tam atbild:

— Neuzdrošinieties runāt par zinātni! Jūs redzat viņā tikai mantrausības līdzekli. Jūs bezkaunīgi esat piesavinājies cita izgudrojumu un tirgojaties ar to. Acīm redzot tas arī ir jūsu mērķis, bet zinātne, cienītais kungs, nav aizsegs veikaliem.

Filmas scenārija autoriem izdevies radīt dziļi aizkustinošu un idejisku mākslas darbu.

Filma «Aleksandrs Popovs» ir lieliska dāvana mūsu zemes — radio dzimtenes darba ļaudīm.

Radio arvien vairāk ieviešas dzīvē. Televizija un radiolokācija kļuva iespējama pateicoties tikai radio. Un šeit ar pilnām tiesībām pirmā vieta ir ģenialajam izgudrotājam, zinātniekam patriotam Aleksandram Popovam.

Valentīns Roburs

Vēstules redakcijai

Kā trūkst latviešu rakstnieku darbu izdevumiem krievu valodā

Daudzi labākie latviešu literatūras darbi ir pārtulkoti krievu valodā, un tiem ar lielu interesi seko visi padomju lasītāji. Ar latviešu rakstnieku darbu tulkojumiem viņi saņem daudz lielu mākslinieciskū vērtību un iepazīstas ar Latvijas tagadni un pagātni, ar latviešu kulturu.

Šīni rakstiņā es kā lasītājs gribu pateikt, kādas neērtības krievu lasītājiem ir sagādājusi Latvijas valsts izdevniecība, laižot klajā latviešu rakstnieku darbus bez ievadiem, bez biografiskiem datiem un paskaidrojumiem par rakstnieku dzīvradi. Lasītājs, kurš pirmoreiz sāk iepazīties ar latviešu literatūru, negūst pietiekamu izpratni par šo darbu mākslinieciskām īpatnībām un par šo darbu idejisko nozīmību. Ir pat vairākas tādas grāmatas, kur nav redzams, kad tās sarakstītas.

Tā, piemēram, rakstnieka Andreja Upīša romanu «Zaļā zeme» Latvijas valsts izdevniecība laidusi klajā bez ievada, un lasītājs, kam nav vēl pietiekamā mērā zināms, kādā laikmetā noris attēlotā darbība, tikai izlasot apmēram 200 lappuses, sāk pamanīt pazīmes, kas norāda uz cariskās Krievijas laikmetu (šīs pazīmes izsaka cara naudas un krievu ierēdņu pieminēšana). Un tikai 566. lappusē, kur pateikts, ka pie sienas atrodas cara Aleksandra III ģīmetne, dod iespēju saprast, ka darbība norisinās 19. g. s. beigās.

Jauno lasītāju vienmēr vajag orientēt par darba idejisko nozīmi un palīdzēt tam izprast grāmatas mākslinieciskās īpatnības, bet Latvijas valsts izdevniecība to nedara.

Viļa Lāča romana «Vētra» izdevumam krievu valodā arī trūkst ievada, un to aizstāj tikai sīka atzīme «No redakcijas». Bet šī atzīme ir pārlieku īsa tādam lielam darbam. Un arī šīnī redakcijas atzīmē ne viss vēl ir vajadzīgā kārtībā. Te tiek runāts gan par romana trijiem lieliem sējumiem, gan par trijām daļām, taču pateikts ļoti maz. «Vētras» redaktors nav ņēmis vērā to apstākli, ka daudzi padomju lasītāji šo romanu lasa pirmoreiz un nekā nezina par Viļa Lāča agrākajiem darbiem. Tādēļ jo vairāk būtu bijis vajadzīgs sniegt kaut īsu rakstnieka biografiju un pastāstīt par citiem viņa romāniem, stāstiem un lugām, t. i. sniegt vajadzīgo izziņu, kas nepieciešama lasītājam jau iepriekš.

Latviešu rakstnieku grāmatas lasa Maskavā, Minskā, Viļņā, visā mūsu lielajā socialistiskajā Dzimtenē. Ļoti svarīgi, lai, lasot Viļa Lāča grāmatas «Zvejnieka dēls», «Vētra», Andreja Upīša «Zaļo zemi» un tāpat citu rakstnieku darbus, būtu iespējams gūt pietiekami pilnīgu priekšstatu par latviešu padomju literatūru. Arvien jāatceras padomju literatūras lielā pamatlicēja Maksima Gorkija vārdi: «Ievadus raksta tāpēc, lai atvieglinātu lasītājam saprast grāmatu».

Šo rindu autors izsaka ne vien savas, bet daudzu savu biedru — karavīru domas. Mūsu karavīru bibliotēkā atrodas Viļa Lāča romans «Zvejnieka dēls», romans «Vētra», A. Upīša romans «Zaļā zeme» un arī citu latviešu rakstnieku grāmatas. Mēs ļoti cienījam šos darbus, tāpēc jo sevišķi nožēlojam, ka Latvijas valsts izdevniecība nav pietiekami rūpējusies, lai citu tautību lasītājiem tie būtu bez grūtībām izprotami.

Ādams Ņedzveckis

Cik ilgi vēl jāgaida?

Jautājums Latvijas valsts filharmonijai

Kādā saulainā maija pēcpusdienā Balvos uz ielu stūriem parādījās afišas, kas ziņoja, ka pilsētā ierodas cirka artistu grupa.

Jau labu laiku pirms sākuma pie vidusskolas, kur bija paredzēta izrāde, pulcējās skatītāji; zāle visus nevarēja uzņemt, daudzi palika ārpusē.

Tā bija liela diena Balvu pilsētas iedzīvotāju dzīvē. Un kā lai nebūtu, ja padomju mākslinieku — viesu sarīkojumi šeit notiek sevišķi reti. Balvenieši ar gandarījumu atceras latviešu tautas instrumentu ansambļa (Krasnopjorova vadībā) viesošanos. Kopš tā laika Balvu pilsēta izkritusi no Filharmonijas vadības uzmanības loka. Nevienš Rīgas mākslinieku koncerts šeit vispār vairs nav bijis. Bet Filharmonijai jāzina, ka balvenieši, tāpat kā visi mūsu zemes darba ļaudis, mīl mākslu un grib dzirdēt latviešu un citu padomju tautu komponistu jaunākās dziesmas izcilāko mākslinieku izpildījumā. Viņi pašaizliedzīgi veic savu daļu no padomju tautas lielā kopīgā darba mūsu dzīves celtniecībā, un viņiem ir pilnīgas tiesības prasīt lielāku vērību viņu kulturalo vajadzību apmierināšanā. Viņi gaida pie sevis ciemos pianistus un mākslinieciskā vārda meistarus, simfoniskus ansambļus, Valsts kori.

Cik ilgi vēl jāgaida?

Jadvigs Marts

Sakarā ar Pristlija kunga atbildi

KONST. SIMONOVS

5. aprīlī laikrakstā «Literaturnaja Gazeta» tika publicēta Iljas Erenburga atklātā vēstule Rietumu rakstniekiem. Padomju rakstnieks Erenburgs aicināja viņus stāties miera aizstāvju rindās. Erenburgs griezās pie tiem Rietumu rakstniekiem, kuri, lai gan arī nebija sevi aptraipījuši ar atrašanos kara kurinātāju nometnē, tomēr nebija pacēluši savas balsis miera aizstāvēšanai un pirmā kārtā vēl nebija pievienojušies divām vienkāršām un nepārprotamām Stokholmā izvirzītām prasībām — aizliegt atomu ieročus, nodibināt stingru starptautisku kontroli par šā lēmuma izpildi un uzskatīt par kara noziedznieku to valdību, kura lietos atomu ieročus pret jebkādu valsti, — nebija pievienojušies prasībām, zem kurām tagad visi godīgie cilvēki pasaulē raksta miljoniem parakstu.

Atbildēdams Erenburga vēstulei, angļu rakstnieks Pristlijs uzrakstīja «Atklātu vēstuli krievu kolegam», kas publicēta nedēļas laikrakstā «New Statesman and Nation». No šīs garās, formā liekulīgās un saturā ļoti skaidrās vēstules redzama tā vienkāršā patiesība, ka Pristlijs vairs nepieder pie tiem, kuri vēl nav izteikuši savas attiecības pret cīņu par mieru. Kopš šā laika Pristlijs ir atklāti pārgājis kara kurinātāju nometnē, pēc tam kad viņš bija ilgi izlicies, ka viņam kā rastniekam nav svešas vienkāršo cilvēku intereses.

Labi, ka Pristlijs ir uzrakstījis šo vēstuli. Kad progresivitāte un demokratisms, ko rakstnieks apzvēr, ir izrādījusies tikai maska, kas aizsedz kara kurinātāju kalpa seju, ir labi, ka niknuma lēkmē šī maska izrādās aiz neuzmanības pašrocīgi norauta. Tas labi tādēļ, ka atklāts miera ienaidnieks ir mazāk bīstams par nomaskojušos ienaidnieku.

Desmit angļu rakstnieki nesen tai pašā nedēļas laikrakstā atbildēja Pristlijam. Šo atbildes vēstuli parakstījuši cilvēki ar dažādām politiskām pārliecībām, bet kurus apvieno kopīga vēlēšanās cīnīties par mieru un kopīga izpratne par to vienkāršo faktu, ka Pristlija vēstule, kuru tūlīt uztvēra kara kurinātāju prese, ir atklāts Pristlija mēģinājums nodarīt, cik tas viņa spēkos, dižajai cīņai par mieru kaut jel kaut kādu jaunumu.

Pristlija vēstule nepelna īpaši garu polemiku, bet kaut ko sakarā ar šo vēstuli gribētos teikt arī man kā rakstniekam un tās avīzes redaktoram, kurā parādījies Iljas Erenburga aicinājums, jo vairāk tādēļ, ka tai laikā, kad Pristlija kungs Londonā iespieda vēstuli savam «krievu kolegam», Erenburgs nevarēja viņam atbildēt tādēļ, ka «krievu kolegu» Parīzē no lidmašīnas līdz lidmašīnai apsargāja franču žandarmi, kurus acīm redzot tikpat stipri kā Pristlija kungu sanikno un biedē tā cīņa par mieru, kurā piedalās Erenburgs.

Pristlija kunga vēstulē uzmanību saista trīs punkti.

Pirmais punkts skar Pristlija kunga attiecības pret jautājuma būtību, — vai Pristlijs ir gatavs, neatkarīgi no viņa politiskās pārliecības un reliģiskajiem uzskatiem, cīnīties par mieru un tātad parakstīt savu vārdu zem Vispasaules miera piekritēju kongresa Pastāvīgās komitejas aicinājuma, vai arī viņš to nevēlas darīt.

Tieši sakarā ar šo punktu angļu rakstnieki arī ir griezušies pie Pristlija ar jautājumu: «Vai jāsaprot, ka Pristlijs atsakās atbalstīt to tautu nepieciešamo rīcību, kuras grib pārliecināt savas valdības pa jaunam aplūkot šo problemu? (Miera aizstāvēšanas problemu. — *K. S.*) Vai viņš iedrošinās, vai jeb kurš cits iedrošinās no tā atteikties?»

Spriežot pēc Pristlija kunga vēstules un pēc Anglijā jau publicētās viņa atbildes angļu rakstnieku vēstulei, kurā viņš raksta, ka šī rakstnieku grupa «acīm redzot neuzmanīgi izlasījusi manu atbildi Erenburgam vai, varbūt, viņi un es stāvam dažādās pozīcijās». — arī šai punktā viss ir skaidrs.

Jā, viņš stāv ne tajās pozīcijas, kurās atrodas rakstnieki, kas cīnās par mieru. Jo viņi cīnās par mieru, bet viņš uzstājas pret to, un grūti iedomāties divu vēl dažādāku pozīciju pastāvēšanu.

Jā, Pristlija kungs iedrošinās uzstāties pret mieru. Bet, starp citu, vārds «iedrošinās», šķiet, nepiestāv Pristlija kungam. Lai Anglijā, kur «kara kurinātāja numur viens» Čerčila kunga gars apstrāvo kā ārējo, tā iekšējo politiku, uzstātos pret miera aizstāvjiem, Pristlija kungam nav vajadzīga nekāda drosme; bet ja arī ir bijusi vajadzīga kaut kāda drosme, tad tīri sulainiska drosme — atklāti pasludināt sevi par kara kurinātāju kalpu un, paslēpjoties aiz viņu platās muguras, droši rādīt «pigu» visiem godīgajiem cilvēkiem.

Bet ja runāt par īstu drosmi, tad tā Anglijā vajadzīga cilvēkiem, kas aizstāv mieru. Un, — lai pabeigtu pārrunāt šo punktu, — veltīgi Pristlija kungs svētulīgi aicina savā vēstulē Erenburgu atbraukt uz Angliju un aplūkot angļu dzīves īstenību. Erenburgs tagad nav bijis Anglijā. Bet es tur biju pirms diviem mēnešiem un varu vēlreiz apliecināt, ka angļu policisti noplēš no angļu parlamenta sienām plakātus ar vārdu «miers», acīm redzot pilnīgi pievienodamies Pristlija kunga uzskatiem, kurš, tāpat kā angļu, arī franču un daudzi citi policisti domā, ka vārds miers sodāms visā kara kurinātāju *izdoto likumu* bardzībā.

Otrs punkts skar Pristlija kunga attiecības pret sevi pašu un pret savu personīgo darbību. Izrādās, Pristlija kungs ir ļoti apvainojies par to, ka viņš divus gadus UNESKO nodarbojies ar daudzsološām starptautiskām teatralām problemām, bet krievi nav piedalījušies to risināšanā. Sakarā ar to Pristlija kungs, tādas kliedzošas, pret viņa personu parādītas nevērības apvainots, tagad savukārt negrib apspriest ar krieviem miera aizsardzības problemas. Viņš, lūk, tagad atsakās sadarboties ar šiem nepieklājīgajiem krieviem, — bet pie vienas reizes arī ar desmitiem un simtiem visas pasaules cilvēku, kuri cīnās par mieru.

Patiešām rodas sarežģīts stāvoklis. Vienā pusē ir simtiem miljonu cilvēku, kuri cīnās par mieru, bet otrā pusē — Pristlija kungs. Ko te darīt? Varbūt būtu lietderīgi uz laiku pārtraukt cīņu par mieru un iepriekš apspriest dažus teatra jautājumus, par kuriem ieinteresējies Pristlija kungs, lai pēc tam varētu atjaunot cīņu par mieru viņa varenajā atbalstā? Ko?

Redzams, šis niecīgais apvainojies mietpilsonis pazaudējis pēdējās viņam agrāk piemītošā humora izjūtas atliekas.

Un, beidzot, attiecībā uz trešo punktu, par kuru es teikšu tikai divus vārdus.

Šis punkts — tie ir apnicīgi, visiem pazīstami pretpadomju apmelojumi, kurus kā pēc šķipera savā vēstulē atkārto Pristlija kungs. Pie tā nav vērts ilgi apstāties kaut vai tādēļ, ka nav vērts iztirzāt Pristlija kunga sacerētos atdarinājumus, ja visai pasaulei pietiekami pazīstams to pirmavots, pēdējo gadu, tā sakot, «visspilgtākais» pretpadomju dokuments — Čerčila kunga runa Fultonā. Kas attiecas uz Pristlija kungu, tad viņu nāksies pieticīgi raksturot kā vienu starp daudziem, ne pirmo un ne pēdējo. Tūkstošās tenkas, tūkstošais tenkotājs — viss tas ir pārāk maz interesanti, lai par to pārāk ilgi runātu.

Un, beidzot, pēdējā piezīme. Pristlija kungs veltīgi nosaucis savu vēstuli par «vēstuli krievu kolegam». Miera aizstāvis un miera ienaidnieks — tie nav kolegas. Tie ir ienaidnieki. Un, šķiet, runājot par cilvēku, kurš apzinīgi, skaidrā prātā un pie pilnas samaņas no šā laika ierakstījies miera ienaidnieku nometnē, te var likt punktu.

«Literaturnaja Gazeta» 1950. g. 40. num.

Nākamajā nedēļā

Šodien Latviešu un krievu mākslas muzejā jauno padomju mākslinieku darbu izstādes atklāšana. Sākums plkst. 13.

° Filharmonijas zālē skolu jaunatnes satikšanās ar latviešu padomju komponistiem. Lektors Jēkabs Vītoliņš. Sākums plkst. 14.

° Kulturas un atpūtas parka Brīvdabas teatrī Valsts kora un Latviešu muzikas un deju ansambļa koncerts. Sākums plkst. 17.30.

22. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā glezniecības sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

° Latvijas Padomju mākslinieku savienībā lietišķās mākslas sekcijas sanāksme Sākums plkst. 19.

° Filharmonijas zālē simfoniskais koncerts. Programā Bethovena 1. un 3. simfonija. Diriģents L. Vīgners. Sākums plkst. 20.

23. maijā Filharmonijas zālē Arvīda Žilinska daiļrades vakars. Piedalās V. Davidone, A. Frinbergs un P. Grāvelis. Sākums plkst. 20.30.

24. maijā Latvijas Padomju mākslinieku savienībā tēlnieku sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 15.

25. maijā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā dekoratoru sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

Laikraksts «Literatura un Māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: **J. Grants** (atbildīgā redaktora v. i.), **M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.** Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no plkst. 10—14. Numurs maksā Rbl. 1.— Abonēšanas maksa Rbl. 52.— gadā. Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43 Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40. Iespiests Latvijas PT 1. tipografijā, Blaumaņa ielā 38/40. JT 11404